

Andrus

Kivirähk

Žmo

gus, mo

kėjėš gyva

čiu kalbq

Vertė
Agnė Bernotaitė-
Jakubčionienė

Andrus Kivirähk
**Žmogus, mokėjęs
gyvačių kalbą**

Iš estų kalbos vertė
Agnė Bernotaitė-Jakubčionienė

aukso žuvis

Vilnius, 2020

Versta iš:
Andrus Kivirähk
Mees, kes teadis ussisõnu:
Eesti keele sihtasutus,
Tallinn, 2007

Knygos leidimas finansuotas
pagal ES programą „Kūrybiška Europa“

Šios knygos leidybą parėmė:

Estijos kultūros fondas

Vertėja *Agnė Bernotaitė-Jakubčionienė*
Redaktorė *Rima Bertašavičiūtė*
Korektorė *Ginta Valančiauskienė*
Dizainerė *Miglė Vasiliauskaitė*
Iliustratorius *Martynas Pavidonis*

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokslo įstaigų bibliotekose, muziejuose ar archyvuose, draudžiama mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

© Andrus Kivirähk, 2007
© Agnė Bernotaitė-Jakubčionienė, vertimas iš estų kalbos, 2020
© Leidykla „Aukso žuvis“, 2020

ISBN 978-609-8120-57-8

1

Miškas ištuštėjęs. Retai ką tesutiksi, nebent, aišku, kokį vabalą. Anų tai lyg nieks neveikia – bimbina ir byzgia sau, kaip anksčiau, taip ir dabar. Skrenda kraujo prisisiurbt arba kam įgelt, gal ir tavo koja ims šiaip sau bukai ropštis, jei ant tako pasipainiosi, ir zuis pirmyn atgal, kol nubrauksi ar užmuši. Jų pasaulis dar toks pats kaip kadaise – bet šitaip jau neliks. Ir vabalų valanda išmuš! Aš, žinoma, to jau neregėsiu, – nieks neregės. Bet syki, vieną kartą, išmuš toji valanda, šitai aš tiksliai žinau.

Nebeišeinu laukan taip jau dažnai – gal tik kartelį per savaitę užkylu ant žemės, einu prie šaltinio, atnešu vandens. Nusiprausiu, nuprausiu ir savo bičiulį, nušiūruoju įkaitusį jo kūną. Vandens daug reikia, tenka ne kartą eit iki šaltinio, – bet kad pakeliui ką sutikčiau, su kuo pora žodžių galėčiau persimest, retai pasitaiko. Dažniausiai nė gyvos dvasios, kelis syk esu sutikęs kokią stirną ar šerną. Anie visai baikštūs pasidarė, baidos vien mano kvapo. Man sušnypštus pastyra, bukai vėpso, bet nesigretina. Spokso kaip į pasaulio stebuklą: žmogus, mokantis gyvačių kalbą! Šitai jiems kelia dar didesnę siaubą, mielai stačia galva šoktų pomiškin, duotų valių kojoms, spruktų nuo tokios keistos išperos kiek įmanoma toliau – bet negali. Žodžiai uždraudžia. Dar sušnypščiu, jau stipriau: griežtu įsaku priverčiu pas mane ateiti. Žvėrys graudžiai subliūva, nenoromis velkasi

mano pusėn. Galėčiau pasigailėti jų ir leisti gyvūnams eiti, – bet kurių galų? Manyje slypi kažkoks keistas pyktis, nukreiptas į tuos naujuosius žvėris, kurie senų papročių nežino ir laigo po mišką, tarsi jis amžių pradžioj vien jiems voliotis būtų sukurtas. Tad sušnypščiu ir trečiąsyk, ir šįkart mano žodžiai stiprūs lyg klampynė, iš kurios neįmanoma išsikepurnėti. Pakvaišę žvėrys metasi mano pusėn tarsi iš lanko paleista strėlė ir tuo pat metu nuo nepakeliamos įtampos jiems sprogs ta viduriai. Jie dryksta į gabalus taip, kaip plyšta per ankštos kelnės, ir ant žolės varva žarnos. Atgrasu žiūrėti, savo poelgiu nesidžiaugiu, bet vis tiek niekad nepraleisčiau progos išbandyt savo galios. Ne mano kaltė, kad tie galvijai pamiršę gyvačių kalbą, kurios savo laiku mano proseniai juos mokė.

O kartą visgi nutiko kitaip. Buvau begrižtas kaip tik nuo šaltinio, ant peties – sunkus vandens pilnas odmaišis, kai staiga ant tako išvydau didžiulį briedį. Iškart sušnypščiau paprasčiausius žodžius, iš anksto jausdamas briedžiui panieką dėl būsimo sumišimo. Bet jis nenusigando, iš žmogelio netikėtai išgirdęs seniai pamirštus įsako žodžius. Užuoat išsigandęs, nuleido galvą ir greitai prisiartinio prie manęs, priklaupė ir klusniai atsuko sprandą, visai kaip tais senais laikais, kai šitaip apsirūpindavom pilvo užpildu: pasišaukdavom briedžius, kad papjautume. Kaip dažnai dar visai mažiukas regėjau motiną tokiu būdu ruošiant mūsų šeimai žiemos atsargas! Iš didelės briedžių kaimenės ji išsirinkdavo tinkamiausią patelę, pasišaukdavo ją ir gyvačių kalbos supančiotai briedei lengvai perrėzdavo gerklę. Suaugusios briedės mums pakakdavo visai žiemai. Kokia juokinga atrodė nemokšiška kaimiečių medžioklė, palyginti su paprastu mūsų būdu prasimanyti maisto, kai valandų valandas vaikytasi vieną briedį, kaip pakliūva laidytos strėlės į pomiškį, o paskui dažniausiai tuščiomis ir nusivylus grįžta namo. O juk reikėjo tik keletu žodžių, kad briedis paklustų tavo valiai! Visai kaip dabar.

Didžiulis, stiprus briedis gulėjo man prie kojų ir laukė smūgio. Būčiau galėjęs nudobti vienu rankos mostu. Bet to nepadariau.

Užuot taip padaręs, nuo peties nusikabinau odmaišį ir pasiūliau briedžiui atsigerti. Jis ramiai ėmė lakti. Senas patinas, jau įmetėjęs, – turėjo toks būti, kitaip nebūtų prisiminęs, kaip dera elgtis briedžiui, pašauktam žmogaus. Būtų muistęsis ir grūmęsis, būtų bandęs dantimis kabintis medžių viršūnių, senovinės žodžių jėgos tempiamas link manęs; būtų atėjęs pas mane kaip juokdarys, o dabar atžengė tartum karalius. Na, ir kas iš to, kad atėjo būti užmuštas. Net ir tai reikia mokėti. Paklust senovės priesakams ir papročiams – argi tai kuo nors žemina? Nemanau. Mes niekad nė vieno briedžio neužmušėm dėl smagumo, – kas gi čia būtų smagaus? Mums reikėjo valgyt, maistui prasimanyti buvo skirtas žodis, tą žodį žinojo ir briedžiai ir jam pakluso. Žemina – viską pamiršti, kaip tie šernai ir stirnos, kurios, išgirdusios žodį, perplyšta it pūslė. Arba kaimiečiai, būriu gaudantys vieną briedį. Žemina kvailumas, ne išmintis.

Pagirdžiau tą briedį ir paglosčiau jam galvą, o jis patrynė snukį man į skrandą. Senasis pasaulis vis dėlto dar nesunykęs. Kol gyvas aš, kol gyvas šis senas briedis, tol šiam šile bus atmemama ir žinoma gyvačių kalba.

Briedį paleidau. Tegu dar ilgai gyvena. Ir teatmena.

Kuo iš tikrųjų norėjau pradėt šį pasakojimą – Manivaldo laidotuvės. Tada man ėjo septinti. To Manivaldo savo akimis aš išvis net nebuvau matęs, mat jisai gyveno ne miške, o pajūry. Iš tiesų ligi šiol nežinau, kodėl dėdė Votelė vedėsi mane kartu į laidotuves. Kitų vaikų ten nebuvo. Nebuvo mano draugo Pertelio, nebuvo Hijės. Bet Hijė tuo metu neabejotinai jau buvo gimusi – juk ji tik metais už mane jaunesnė. Kodėl Tabetas ir Malė jos nepasiėmė? Juk tai buvo kaip tik jų skonio įvykis; ne ta prasme, kad jie būtų turėję ką nors prieš Manivaldą ar džiaugęsi dėl jo

mirties. Ne, nè iš tolo. Tambetas itin gerbè Manivaldą – ryškiai prisimenu, kaip prie laužo kalbėjo: „Tokių vyrų jau nebegimsta.“ Jis buvo teisus – nebegimdavo. Išties mūsų krašte daugiau negimè joks vyras. Aš buvau paskutinis, keletu mènesių anksčiau buvo gimęs Pertelis, po metų Tambetui ir Malei gimè Hijè. Ji jau nebuvo vyras – ji buvo mergaitè. Paskui mūsų miške gimdè vien žebenkštys ir kiškiai.

Bet tada Tambetas, aišku, to dar nežinojo ir nè nenorėjo žinoti. Tebesitikėjo, kad kada nors vèl ateis laikai*, ir taip toliau. Jis ir negalėjo tikėtis kitaip, toksai jau vyras buvo, gerbè visus papročius ir tradicijas, kas savaitę eidavo šventojon giraitèn ir rimtu veidu aprišinédavo liepas spalvotomis medžiaginėmis juostomis tikédamas, kad atnašauja fėjoms. Žynys Julgas buvo geriausias jo draugas. Nors ne, žodis „draugas“ čia netinka: Tambetas jokiu būdu nebūtų pavadinęs žynio draugu. Jam tai būtų pasirodè neišsiauklėjimo viršūnè. Žynys buvo didis ir šventas, jį reikėjo gerbti, o ne su juo bičiuliautis.

Buvo, žinoma, ir Julgas Manivaldo laidotuvèse. Kaipgi kitaip! Juk jisai turėjo uždegti laidotuvių ugnį ir palydèti velionio dvasià į dausas. Tai darè ilgai ir varginamai: giedojo, mušè būgną, smilkè kažin kokius grybus ir šieno stagarus. Taip nuo senų senovės buvo deginami mirusieji, taip ir derėjo daryti. Štai kodèl ir sakiau, kad Tambetui šios laidotuvės buvusios prie širdies. Jam patikdavo visokiausios apeigos. Svarbiausia – viskas daryta kaip prosenių, tada Tambetas likdavęs patenkintas.

O man buvo baisiai nuobodu – aiškiai prisimenu. Manivaldo juk visai nepažinojau, taigi negalėjau ir jokio gedulo jausti; šiaip dairiausi aplinkui. Iš pradžių susidomėjęs stebėjau mirusiojo

* Estų nacionalinio epo *Kalevo sūnus* (Friedrich Reinhold Kreutzwald, *Kalevipoeg*, 1857) parafrazè (čia ir toliau – vert. past.).

veidą, raukšlėtą, ilga barzda, – bet sykiu ir gąščiojau, kadangi dar nebuvo matęs negyvo žmogaus. Žynys taip ilgai burbėjo kerėjimus ir užkeikimus, kad galiausiai man paliko nei įdomu, nei baisu. Mieliau būčiau išvis pabėgęs – į pajūrį, juk ir ten dar niekad nebuvo. Esu gi miško vaikas. Bet dėdė Votelė sulaukė mane, kuštelėjęs ausin, kad netrukus bus užkurtas laidotuvių laužas. Iš pradžių suveikė: aišku, liepsnas pamatyti norėjau, o ypač – kaip padegamas žmogus. Kas išlįs jam iš vidaus, kokius kaulus jis turi? Likau vietoje, bet žynys Julgas vis nebaigė laidojimo apeigų ir galiausiai man mirtinai pakyrėjo. Nebūčiau susidomėjęs, net jei dėdė Votelė būtų leidęs, prieš sudeginant senį, nudirti lavonui odą, – tenorėjau namo. Garsiai nusižiovavau; Tambetas išsprogino į mane akis ir suniurnėjo:

– Ša, vaike, laidotuvėse esi! Žynio klausykis!

– Eik, palakstyk, – šnipštelėjo man dėdė Votelė.

Aš ir nubėgau prie marių ir su visais drabužiais įšokau į bangas, paskui žaidžiau smėliu, kol išrodžiau kaip dumblo gabalas. Tada pamačiau, kad jau dega laužas, ir nubėgau prie tūkstančio ir keturių ugnių, bet Manivaldo nebesimatė, liepsnos, tokios aukštos, stiebėsi link žvaigždžių.

– Nu tu ir purvinas, – tarė dėdė Votelė ir pamėgino mane nuvalyti rankomis, o aš vėl susidūriau su piktu Tambeto žvilgsniu, nes laidotuvėse, žinoma, nederėjo elgtis taip, kaip elgiausi, o Tambetas visados uoliai laikydavosi taisyklių.

Aš Tambeto nepaisiau, kadangi jis nebuvo man nei tėvas, nei dėdė – tik kaimynas, kurio piktumas man nėmaž nerūpėjo. Peštelėjau dėdę už barzdos ir ėmiau tardyti:

– Kas buvo tasai Manivaldas? Kodėl gyveno prie jūros? Kodėl ne miške kaip mes visi?

– Prie jūros buvo jo namai, – atsakė dėdė Votelė. – Manivaldas buvo senas ir protingas žmogus. Vyriausias iš mūsų. Netgi matęs Šiaurės Slibiną.

– O kas yra Šiaurės Slibinas? – paklausiau aš.

– Šiaurės Slibinas yra didelė gyvatė, – atsakė dėdė Votelė. – Pati didžiausia, daug didesnė už gyvačių karalių. Didelė kaip giria ir moka skraidyti. Turi milžiniškus sparnus. Kai pakyla į orą, saulę ir mėnulį užstoja. Senovėje dažnai pakildavo į dangų ir surydavo visus mūsų priešus, kurie tik laivais tepriartindavo prie šios pakrantės. O kai jų prisirydavo, mums atitekdavo jų turtai. Taigi buvom turtingi ir galingi. Mūsų bijota, kadangi niekas iš tos pakrantės neištrūkdavęs gyvas. Taip pat dar žinota, kad esame turtingi, ir godulys įveikė baimę. Vis nauji ir nauji laivai plūdo mūsų pakrantėn, kad prisiplėštų mūsų lobių, ir visus juos nužudė Šiaurės Slibinas.

– Aš irgi noriu pamatyt Šiaurės Slibiną, – pasakiau.

– Šitai, deja, nebeįmanoma, – atsiduso dėdė Votelė. – Šiaurės Slibinas miega ir mes nepajėgiame jo prižadinti. Mūsų per mažai.

– Vieną dieną tai jau tikrai sugebėsim! – įsikicho Tambetas. – Nekalbėk taip, Votelė! Kas čia per menkinantys tauškalai? Dėkis galvon: mudu abu dar sulauksim tų dienų, kai Šiaurės Slibinas vėl dangun pakils ir praris visus menkystas geležiuočius, visas kaimo žiurkes!

– Pats niekus tauški, – atitarė dėdė Votelė. – Kaipgi taip gali būti – juk pats žinai, kad Šiaurės Slibinui prikelti reikia mažiausiai dešimties tūkstančių vyrų? Tiktai tada, kai dešimt tūkstančių vyrų vienusyk gyvatiškai sušnypš, Šiaurės Slibinas pabus savo slaptojoj gūžtoj ir į dangų pakils. Kurgi tie dešimt tūkstančių vyrų? Mūsų ir dešimt nesusirenka!

– Nereik pasiduot! – sušnypštė Tambetas. – Pažiūrėk į Manivaldą: jis vis vylėsi ir diena iš dienos darė savo darbą! Vos tik akies kraštelio užmatydavęs laivą, padegdavo sausą kelmą, kad visiems paskelbtų: Šiaurės Slibinui laikas busti! Metų metus tai darė, nors jau seniai nieks nebekreipdavo dėmesio į jo perspė-

jamuosius laužus, ir svetimi laivai vis atplaukdavo, ir geležiuočiai nebaudžiami ropšdavosi krantan. Bet jisai nenuleido rankų, nepaliaudamas toliau vilko ir džiovino kelmus, degino juos ir laukė – vien laukė! Laukė, kad gal vis dėlto darskart virš miško pakils galingasis Šiaurės Slibinas – kaip senais gerais laikais!

– Nebepakils jau, – niūriai tarė dėdė Votelė.

– Noriu jį pamatyt! – reikalavau aš. – Noriu pamatyt Šiaurės Slibiną!

– Nepamatysi, – atsakė dėdė Votelė.

– Jis miręs? – pasidomėjau aš.

– Ne, jis niekad nemirs, – pasakė dėdė. – Miega. Tik nežinau kur. Niekas nežino.

Nusivylęs tylėjau. Istorija apie Šiaurės Slibiną buvo tokia įdomi, tačiau baigės prastai. Kokia nauda iš stebuklo, kurio niekad nepamatysi? Tambetas toliau ginčijosi su dėde, o aš patraukiau atgal pajūrin. Vaikštinėjau pakrante; ji buvo graži ir smėlėta, šen bei ten voliojosi išrauti dideli kelmai. Greičiausiai tie patys, kuriuos džiovindavo numiręs ir neseniai sudegintas Manivaldas – kad įžiebtų perspėjamuosius laužus, kurie niekieno nedomino. Greta vieno kelmo kiuksojo kažkoks vyras. Tai buvo Mėmė. Niekada nesu matęs jo vaikštinėjant – tik kažki kur pakrūmiai išsitiesusį, tarsi būtų koks medžio lapas, kurį vėjas nešioja iš vienos vietos kiton. Visuomet kramsnodavo musmirę ir visuomet man pasiūlydavo, bet niekad nepasivaišindavau, nes motina neleidusi.

Ir šįsyk Mėmė gulėjo prie kelmo, parvirtęs ant šono, ir aš vėl nepamačiau, kada ir kaip jis atėjęs. Daviau sau žodį, kad kada nors išsiaiškinsiu, kaip tas vyras atrodo stovėdamas ant abiejų kojų arba kokiu išvis būdu juda – stačiomis kaip žmonės ar ke-turpėsčias kaip gyvūnai, ar išvis šliaužte kaip gyvatės. Pribėgau prie Mėmės ir, savo nuostabai, pamačiau, kad šįsyk jis ne musmirę valgo, o iš odinės pūslės plempia kažkokį gėralą.

– Uch! – Nusivalė burną, kai pritūpiau prie jo ir susidomėjęs uodžiau nepažįstamą kvapą, padvelkusį iš pūslės. – Čia vynas. Kur kas geriau už musmires, šlovė tiems svetimšaliams ir jų krislui proto! Nuo musmirės apimdavo baisus troškulys, o šitas štai vienusyk ir troškulį numalšina, ir apgirsti. Puikus išmislas! Manau, prie šito ir liksiuos. Nori gal?

– Ne, – pasakiau. Motina man nebuvo uždraudusi gert vyno, bet galėjau nutuokti, kad, jei jau Mémė ką nors siūlo, tai turbūt nebus geriau už musmirę. – Iš kur gaut tokių pūslių? – Miške niekad nebuvau aptikęs nieko panašaus.

– Iš vienuolių ir kitų svetimšalių rankų, – atsakė Mémė. – Reik jiems perskelt galvą – ir pūslė tavo. – Dar gurkštelėjo. – Skanus gėrimėlis, nieko nepasakysi, – vėl pagyrė. – Tas kvailys Tambetas gali sau stūgaut ir cypaut kiek panorėjęs, bet svetimšalių gėralas už mūsų geresnis.

– Ir ką jau tas Tambetas stūgavo ir cypavo? – paklausiau aš.

– Ai, jis gi nepakenčia, kai kas nors su svetimšaliais prasideda ar net jų daiktus liečia. – Mémė mostelėjo ranka. – Sakiau juk, kad tą vienuolį ne aš priliečiau, o mano kirvis, bet jis vis tiek niurzga. Nu, o jei aš daugiau nenoriu per dienų dienas valgyt musmirių? O jei va šitas yra kur kas geresnis srėbalas ir greičiau trenkia į galvą? Žmogus turi būt nusiteikęs mokytis, o ne sustabarėjęs kaip šitas kelmas. Bet mes būtent tokie, deja, ir esam. Ką naudinga mums atnešė tas sąstingis? Kaip paskutinės musės prieš žiemą, skrendam lėtai bygzdami per mišką, kol krintam į samaną ir nustimpam.

Iš šio pasakojimo nieko nebesupratau ir pakilau eit atgal pas dėdę.

– Palauk, berniuk, – sustabdė mane Mémė. – Norėjau tau šį tą duoti.

Bemat ėmiau energingai purtyti galvą, nes žinojau: dabar bus musmirė arba vynas, arba dar kokia trečia bjaurastis.

– Palauk, pasakiau tau!
– Motina neleidžia! – spyriausi aš.
– Užčiaupk žabtus! Motina nežino, ką tau noriu duot. Še, pasiimk sau! Man su šituo daugiau nėr kas veikt. Pasikabink ant kaklo!

Mėmė man į delną įbruko mažytį odinį maišelį, kurio viduje, atrodė, buvo kažkoks mažas, bet sunkus daiktas.

– Kas čia viduj? – paklausiau.
– Šito viduj? Nu, šito viduj yra toks žiedas.

Atrišau maišelį. Ir tikrai – viduj buvo žiedas. Sidabro žiedas didele raudona akim. Užsimoviau, bet mano laibiems pirštams žiedas buvo per didelis.

– Nešiokis maišely, – pamokė Mėmė. – O maišelį pasikabinki ant kaklo, sakiau juk.

Įkišau žiedą atgal maišelin. Na, ir keistumas odos, iš kurios padirbintas! Plonytė kaip medžio lapas – jei išleistum iš rankų, vėjas kaipmat pasigautų ir nuneštų. Na, bet juk brangiam žiedui reik plonyčio ir prašmatnaus lizdelio.

– Ačiū! – padėkojau ir pasijutau siaubingai laimingas. – Baisiai gražus žiedas!

Mėmė nusišypsojo.

– Prašom, berniuk, – tarė. – Nežinau, gražus ar bjaurus, bet tikrai reikalingas. Laikyk gražiai maišely.

Parbėgau atgal prie laužo. Manivaldas jau buvo sudegęs, tik pelenai teberuseno. Parodžiau žiedą dėdei Votelei, dėdė ilgai ir įdėmiai jį apžiūrinėjo.

– Brangus daiktas, – galiausiai pasakė jis. – Svečioj šaly pada-rytas ir tikriausiai savo laiku kartu su geležiuočių laivais mūsų krantą pasiekęs. Nenustebčiau, jei pirmasis šio žiedo šeimini-
kas tapo Šiaurės Slibino grobiu. Nesuprantu, kodėl Mėmė davė jį būtent tau. Geriau būtų nusiuntęs tavo seseriai Salmei. Ką tu, berniuk, su šituo brangiu papuošalu miške darysi?

– Aš jo Salmei tikrai neduosiu! – šūktelėjau įsižeidęs.

– Neduok, ne, ne, – atsakė dédé. – Mémė nieko nedaro be reikalo. Jeigu davė žiedą tau, tikriausiai buvo dėl ko. Aš dabar dar neperpratęs jo plano, bet tai nesvarbu. Kada nors tikrai viskas paašškės. Eikim dabar namo.

– Eikim, taip, – sutikau ir pajutau, koks mieguistas esu.

Dédé Votelė užkėlė mane vilkui ant nugaros ir per naktinį mišką patraukė namo. Užnugary liko išblėsęs laužas ir jūra, kurios daugiau niekas nesaugo.

2

Iš tiesų aš gimęs kaime, o ne miške. Į kaimą kraustytis nusprendė mano tėvas. Juk visi kraustėsi – arba beveik visi, o mano tėvai buvo vieni paskutinių. Tikriausiai dėl motinos: jai nepatiko kaimo gyvenimas, nedomino javininkystė ir ji niekad nevalgydavo duonos.

– Pamazgos, – man visad sakydavo. – Žinai, Lėmetai, aš netikiu, kad tai išvis kam nors skanu. Tas duonos valgymas – tiesiog maivymasis. Nori baisiai prašmatnūs pasirodyt ir gyvent kaip svetimšaliai. Gera kepta briedžio kulšė – visai kitas reikalas. Bet aikšen valgyt, mielas vaike! Kam gi dar aš tų kulšių prikepiau?

Tėvas, matyt, buvo kitos nuomonės. Jis norėjo būti naujųjų laikų žmogus, o naujųjų laikų žmogus turėjo gyventi kaime, po atviru dangum ir saule – ne pritemusiam miške. Turėjo augint rugius, visą vasarą dirbt kaip kokia vargana skruzdė, kad rudenį rimtu veidu kimštų duoną ir tuo panėšėtų į svetimšalius. Naujųjų laikų žmogaus namuose turėjo būti pjautuvas, kuriuo jis rudenį pasilenkęs virš žemės pjaudavo javus; jis turėjo turėti girnas, kuriomis stenėdamas ir dūšaudamas maldavo grūdus. Dėdė Votelė man pasakojo, kaip mano tėvas – dar miške gyvendamas – būdavo pagatavas nusprogti iš įniršio ir pavydo vos pagalvojęs, koku įdomiu gyvenimu mėgaujasi kaimo žmonės ir kokių nuostabių įrankių jie turi.

– Turim skubiai keltis į kaimą! – šūkaudavo. – Kitaip pro mus ir gyvenimas praeis! Šiais laikais visi normalūs žmonės gyvena po atviru dangum, o ne pomišky! Ir aš noriu arti ir sėti, kaip daro visur išsivysčiusiam pasauly! Kuo gi aš prastesnis? Nenoriu gyvent kaip elgeta! Pažiūrėkit pagaliau į geležiuočius ir vienuolius – iškart matyt, kad jie mus šimtmečiu lenkia savo išsivystymu! Turime stengtis iš visų jėgų, kad juos pasivytumė!

Ir jis nusitėpė motiną gyventi kaime; jie pasistatė mažą pirkutę, o mano tėvas išmoko arti ir sėti bei įsitaisė pjautuvą ir girnas. Jis ėmė vaikščioti bažnyčion ir mokytis vokiečių kalbos, kad suprastų geležiuočių šneką ir iš jų perimtų dar šaunesnių ir madingesnių triukų. Valgė duoną ir pasičepsėdamas gyrė jos gerumą, o kai išmoko dar ir miežių putrą virti, jo užsidegimui ir išdidumui išvis nebuvo galo anei krašto.

– Skonis kaip vėmalų, – prisipažino man motina, o tėvas valgydavo miežių putrą tris kartus per dieną – truputį perkreiptu veidu, bet tvirtindamas, kad tai – ypatingo skonio patiekalas, kurį reikia paprasčiausiai įprasti valgyti. „Ne kaip mūsų mėsos gabalai, kuriuos kiekvienas kvailys gali pusti, o išlavinto skonio žmonėms prideramas europinis maistas! – sakydavo jis. – Ne per sunkus, ne per riebus, toks purus ir lengvas. Bet maistingas! Karalių valgis!“

Kai tik gimiau, tėvas reikalavo, kad mane maitintų vien miežių putra, nes jo vaikas „turįs gauti tai, kas geriausia“. Jis man ir mažą pjautuvėlį parūpino, kad aš iškart, kai vos kojos paneš, galėčiau kartu su juo eiti lankstyti laukuose. „Pjautuvas, aišku, daiktas brangus, ir galima pamanyti, kad mažėliui neverta duoti jo į rankas, bet aš nesutinku su tokiu požiūriu. Mano vaikas jau nuo mažumės turi pratintis prie tokių šaunių įrankių, – kalbėjo jis išdidžiai. – Ateityje be pjautuvo neapsieisi, lai iškart mokosi didžiojo rugių pjovimo meno!“

Visa tai man papasakojo dėdė Votelė. Aš juk savo tėvo neat-

menu. O motinai nepatiko apie ją kalbėtis – ji visad susinepatogindavo ir pakeisdavo temą. Ji, be abejo, iki pat galo laikė save kalta dėl tėvo mirties, – turbūt ir buvo. Kaime motinai buvo nuobodu; jai nerūpėjo darbas laukuose, ir tuo metu, kai tėvas išžygiuodavo arti, motina klajodavo po senus pažįstamus miškus ir sutiko vieną lokį. Kas dėjosi toliau, tikriausiai visiškai aišku, – tai tokia įprasta istorija. Tik reta kuri moteris įstengia atsispirti lokiui: tie juk tokie dideli, švelnūs, bejėgiai ir gauruoti. Be to, suvedžiotojai iš prigimties: jiems baisiai patinkančios žmonių patelės, taigi jie nė už ką nepraleis progos prisigretinti prie kokios moters ir urgztelėt jai ausin. Seniau, kai dauguma mūsiškių dar tebegyveno miške, nuolat nutikdavo taip, kad lokiai tapdavo moterų meilužiais, kol vyras galiausiai užtikdavo porelę ir išvayrdavo rudąjį padarą.

Lokys ėmė lankytis pas mus visad tuo metu, kai tėvas triūdavo lauke. Jis buvo labai draugiškas gyvūnas – mano sesuo Salmė, už mane penkeriais metais vyresnė, pamena jį ir yra man pasakojusi, kad lokys jai visada atnešdavo medaus. Kaip visi lokiai anuomet, šiek tiek mokėjo ir kalbėti: juk lokiai esti sumaniausi iš gyvūnų, jei, žinoma, neskaičiuosime gyvačių, žmonių brolių. Lokiai iš tiesų daug nekalbėdavo ir jų šneka nebūdavo itin protinga, – betgi ką jau tokio išmintingo turi pasakyti meilužis? Kasdieniškesni reikalai, be abejo, būdavo gražiai sutvarkomi.

Dabar, žinoma, visa kas pasikeitę. Kelis kartus, nešdamasis vandens iš šaltinio, esu pastebėjęs lokių ir sušukęs jiems vieną kitą pasisveikinimo žodį. Jie spokso į mane kvaila mina ir puola į krūmus. Visas kultūrinis sluoksnis, kurį jie per ilgus šimtmečius įgijo bendraudami su žmonėmis ir gyvatėmis, per trumpą laiką išskydo, o lokiai virto paprastais gyvūnais. Kaip ir mes patys. Kas dar, be manęs, moka gyvačių kalbą? Pasaulis pagedo ir net šaltinio vanduo kartus.

Bet tegu. Tada, mano vaikystėj, lokiai dar sugebėdavo su žmonėm keistis mintimis. Mes, aišku, niekada nebuvom draugai: lokius laikėme smarkiai už save žemesniais. Pagaliau juk tai mes tuos meškučius apšlifavome ir už ausų ištempėme iš pirmykščio kvailumo. Tam tikra prasme jie buvo žmonių mokiniai – iš to ir mūsiška viršenybė. Dargi, žinoma, lokių geidulingumas ir tas nesuvokiamas patrauklumas, kuriuo jie apžavėdavo mūsų moteris. Todėl visi vyrai į lokį žiūrėdavo su lengva abejojimu: juk šis storas, gauruotas meilės pundelis su mano moterim ne... Per dažnai savame guolyje rasdavai lokio gaurų.

Bet mano tėvui baigėsi dar blogiau. Savo guolyje jis lokio gaurų nerado – rado ten visą lokį. Savaime tai nebūtų buvę taip jau blogai – reikėjo tik galingai sušnypšti lokiui, ir meškutis, užkluptas nusikaltimo vietoje, būtų lėkęs miškan ausis suskliaudęs. Bet mano tėvas jau ėmė primiršti gyvačių kalbą, kadangi kaime jos nereikėjo, be to, nelabai apie ją ir galvojo: manė, kad pjautuvas ir girtas kur kas geriau jam tarnauja. Todėl, savo lovoje išvydęs lokį, kažką vokiškai tesuvebleno, ir lokys, nesuprantamų žodžių sutrikdytas ir susijaudinęs užkluptas, nukando jam galvą.

Žinoma, jis išsyk to pasigailėjo, nes lokiai apskritai nėra kraugeriai – kitaip nei vilkai, kurie išties tik gyvačių kalbos veikiami žmogui tarnauja, jį ant nugaros nešioja ir leidžiasi pamelžiami. Vilkas, tiesą sakant, – gan pavojingas naminis gyvulys, bet, kadangi skanesnio pieno miške niekas neduoda, taikstomasi su jo atšiaurumu, juolab kad nuo gyvačių kalbos jis tampa romus ir tylus. Bet lokys juk – gyvūnas su protu. Meškutis, nužudęs tėvą, buvo įsikarščiavęs ir, kadangi žmogžudystę įvykdė aistros įkaršty, čia pat nusibaudė ir nusikando savąjį įnagį.

Tada motina ir kastruotasis lokys sudegino mano tėvo lavoną, o lokys pabėgo gilyn į mišką, tvirtindamas motinai, kad jie daugiau niekada nesusitiksią. Motinai, matyt, tiko toks sprendimas, kadangi, kaip jau sakyta, ji jautėsi siaubingai kalta ir meilė

lokiui staiga išgaravo. Visą likusį gyvenimą nebegalėjo pakesti lokių, šnypšdavo vos juos pastebėjusi ir taip priversdavo trauktis iš kelio. Tas jos pyktis paskui mūsų šeimai atnešė daug sumaišties ir kivirčų, – bet apie tai papasakosiu vėliau, kai bus tinkamas metas.

Tėvui mirus, motina nebeatė prasmės ilgiau likti kaime, užsivertė mane ant nugaros, paėmė mano seserį už rankos ir parsikraustė atgal į mišką. Ten tebegyveno jos brolis, mano dėdė Votelė; jis mus prižiūrėjo, padėjo pasistatyti trobelę ir padovanojo du jaunos vilkus, kad visada turėtume šviežio pieno. Motina, nors vis dar pritrenkta tėvo mirties, lengviau atsikvėpė, nes iš miško kraustyti niekad ir netroško. Gerai jautėsi būtent čia ir nė trupinėlio nesijaudino dėl to, kad negyvenanti kaip geležiuočiai ar kad jos namų ūkyje nesą nė vieno pjautuvo. Motinos namuose niekad nebevalgyta duona, tačiau ten visad stirksodavo kalnai briedienos arba stirnienos.

Mums parsikrausčius į mišką, dar nė metukų neturėjau. Todėl nieko nežinojau apie kaimą nei apie tenykštį gyvenimą – užaugau miške ir jis buvo mano vieninteliai namai. Turėjome puikią trobelę miško gūdomoje, ten gyvenau su motina ir seserimi, dėdės Votelės urvas irgi buvo čia pat, netoliese. Anuomet miškas dar nebuvo toks ištuštėjęs; aišku, po jį slampinėdamas sutikdavai ir kitų žmonių: bobų, priešais savo trobeles melžiančių vilkes, ar ilgabarzdžių senolių, besišnekučiuojančių su storomis angimis.

Jaunimo buvo mažiau ir tolydžio mažėjo, tad vis dažniau atsidurdavai prie apleisto būsto. Tas trobeles apaugo krūmai, aplink lakstydamo be šeiminių likę vilkai, o seni žmonės kalbėdavo, kad, sykį juos iš rankų išleidus, niekam nebus gyvenimo. Ypač liūdėta dėl to, kad nebegimdavę vaikų; tai, deja, buvo natūralu:

kas gi turėjo juos gimdyti, jei visi jauni žmonės pabėgo į kaimą? Aš irgiėjau pasižiūrėt kaimo – žvilgčiojau iš miško pakraščio, arčiau eit nedrįsau. Viskas ten buvo visai kitaip ir, mano manymu, dar ir daug sumaniau. Buvo saulėta ir šviesu, po atviru dangum stovintys namai man atrodė gerokai gražesni už mūsų trobelę, pusiau skandinavą po eglėmis, o prie kiekvieno namo mačiau lakstant didelį būrį vaikų.

Dėl to man ypač sukildavo pavydas, mat turėjau mažai žaidimų draugų. Sesuo Salmė į mane dėmesio pernelyg nekreipdavo – juk buvo vyresnė penkeriais metais, dargi mergaitė, turėjo savų užsiėmimų. Laimė, buvo Pertelis – kartu su juo lasktydavom. Ir dar Hijė, Tambeto duktė, bet ji buvo dar per maža, tebestrapaliojo aplink savo namus nelanksčiomis kojėlėmis ir kas kiek laiko vis tykia žnektelėdavo ant sėdynės. Kol kas ji buvo nekokia žaidimų bičiulė, be to, aš nemėgau lankytis Tambeto pusėje – nors buvau dar mažas ir kvailas, visgi supratau, kad Tambetas manęs nepakenčia. Mane pamatęs amžinai šnarpšdavo ir pūkšdavo, o kartą, kai mudu su Perteliu grįžome pauogavę ir Hije, besikepurnėjančiai po kelią, iš geros širdies pasiūliau braškių, Tambetas nuo namo užriko:

– Hije, eik iš ten! Iš kaimiečių rankų mes nieko neimam!

Jis niekaip neįstengė atleisti mano šeimai už tai, kad kadaise pasitraukėme iš miško, o mane ir Salmę užsispyręs laikė kaimietukais. Šventoj giraitėj jis visada nužvelgdavo mus su akivaizdžiu priešišku – tarsi įsižeidęs, kad tokie kaip mes, kaimo tvaiko sugadinti padarai, apskritai atsigrūdom tokion svarbion vieton. Mielai būčiau nėjęs į tą giraitę, nes man anaipol nepatiko, kaip žynys Julgas zuikių krauju liedavo giraitės medžius. Juk zuikiai buvo tokie mieli gyvūnai; nesupratau, kaip kas nors galėtų juos tiesiog imti ir užmušti, kad jų krauju sudrėkintų medžių šaknis. Julgo bijojau, nors iš pažiūros jis nebuvo bjaurus – toks labiau geranoriško senelio veido ir draugiškas vaikams.

Kartais svečiuodavosi pas mus ir pasakodavo apie visokiausias fėjas ir apie tai, kad vaikai ypač turį joms rodyti didelę pagarbą, prieš prausdamiesi šaltinyje paaukoti undinėms, dar kartą – kibiru pasisėmę vandens. O kai norisi maudytis upėje, reikia tiesiog atnešti keletą aukų, jei nenori, kad undinė tave paskandintų.

– O kokios turi būti tos aukos? – paklausiau ir žynys Julgas maloniai šypsodamasis paaiškino, kad visų geriausia – paimti varlę, gyvą perpjauti išilgai nuo galvos ir mesti į šaltinį arba upę. Tada fėja būsianti patenkinta.

– Kodėl tos fėjos tokios piktos? – paklausiau apstulbęs, nes šitaip kankinti varles man atrodė bjauru. – Kodėl jos visą laiką nori kraujo?

– Kaip čia dabar kvailai šneki – fėjos nepiktos! – subarė mane Julgas. – Fėjos tiesiog yra vandenių ir medžių valdovės ir mes turime vykdyti jų įsakymus ir joms įsiteikinti, – toks senovinis paprotys.

Paskui jis patapšnojo man per skruostą, įsakė būtinai vėl netrukus apsilankyti giraitėj – „nes tuos, kas šventojon giraitėn nevaikšto, sudrasko giraitės šunys“ – ir išėjo. Bet aš likau krečiamas baimių ir dvejonų, nes taip ir nesugebėjau pusiau perpjauti gyvos varlės ir toliau maudydavausi labai retai ir kiek įmanoma arčiau kranto, kad įstengčiau pasprukti iš vandens, jei kraujo ištroškusi vandens fėja, likusi be varlės lavono, mane stvertų. O eidamas giraitėn jausdavausi vis nepatogiau, žvilgsniu visur ieškodavau tų baisių giraitės šunų, kurie, pasak Julgo, turėję joje gyventi ir ją saugoti, tačiau sutikdavau tik smerkiantį Tambeto žvilgsnį – jis, be abejo, jautėsi įžeistas, kad toks „kaimo gyventojas“ kaip aš po šventą vietą žvalgosi, o ne nusizėminęs klausosi žynio užkalbėjimų.

Kad buvau laikomas kaimo gyventoju, man, tiesą sakant, netrukėdė, nes, kaip sakiau, kaimas man patiko. Vis tiek bandžiau iškvosti motiną, kodėl mes iš ten išsikraustėm ir ar negalėtume

sugrįžti atgal – jei ne su visam, tai bent jau trupučiuką, pasižiūrėti. Motina, žinoma, nesutiko ir stengėsi man paaiškinti, kaip puiku miške ir koks nuobodus bei sunkus yra gyvenimas kaime.

– Jie ten valgo duoną ir miežių putrą, – pasakojo ji, matyt, norėdama mane nugąsdinti, bet man, kadangi neprisiminiau jokių javų skonio, jų paminėjimas nekėlė šleikštulio. Priešingai: tie nepažįstami patiekalai skambėjo patraukliai, mielai būčiau norėjęs jų paragauti. Taip motinai ir pasakiau.

– Noriu duonos ir miežių putros!

– O, tu nežinai, kokios jos šlykščios. Mes juk turim tiek daug keptos mėsos! Eikš ir pasiimki, sūnau! Patikėk, šimtą kartų geresnė.

Aš nepatikėjau. Keptos mėsos valgydavau kasdien – tai buvo įprastas valgis, be jokios paslapties.

– Aš noriu duonos ir miežių putros! – aikštijausi.

– Lėmetai, baik vieną kartą šitas kvailas kalbas! Nė pats nežinai, ką kalbi. Nereikia tau jokios duonos. Tu tik manai, kad jos nori, – iš tikrųjų tuoj pat išspjautum. Duona sausa kaip samanos, burnoj veliasi. Žiūrėk, aš čia turiu pelėdų kiaušinių!

Pelėdų kiaušiniai buvo mano mėgstamiausi, ir juos išvydęs baigiau aikštytis ir puoliau maukti. Vidun užėjo Salmė, pamatė mane ir ėmė rėkti, kad motina vien mane lepina, – ji irgi norinti gerti pelėdų kiaušinius!

– Tai žinoma, Salme, – sutiko motina. – Aš tau atidėjau kiaušinių. Abudu gausit po lygiai.

Tada Salmė pasičiupo savo kiaušinius skreitan, atsisėdo greta manęs ir mudu šliurpėm varžydamiesi viens su kitu. Ir aš daugiau nebegalvojau apie duoną ir miežių putrą.

3

Betgi, žinoma, keletas pelėdų kiaušinių nepajėgė nė kiek ilgėliau apmarinti mano smalsumo, ir jau kitą dieną nuklydęs miško pakraštini godžiai žvilgčiojau kaimo pusėn. Draugas Pertelis buvo kartu su manimi, tai jis galiausiai ir ištarė:

– Ko gi mes vis iš taip toli spoksom – nusėlinkim arčiau.

Pasiūlymas atrodė be galo pavojingas, jau vien galvojant apie jį širdis daužėsi. Pertelis irgi neatrodė labai narsiai, jis pažiūrėjo į mane su tokia išraiška, tarsi lauktų, kad papurtyčiau galvą ir atsisakyčiau, – tikriausiai gąsdinosi savo žodžių. Aš galvos nepapurčiau, tik pasakiau:

– Einam tada.

Tai sakant mane apėmė toks jausmas, lyg priešaky lauktų šuo-
lis į kokį juodą miško ežerą. Žengėm porą žingsnių ir dvejojami stabtelėjom; pažvelgiau į Pertelį ir pamačiau, kad draugo veidas baltas kaip debesis.

– Einam toliau? – paklausė.

– Nu einam.

Tai ir patraukėm. Baisu buvo. Pirmas namas buvo gana arti, bet nė vieno žmogaus, laimė, nesimatė. Su Perteliu nebuvom sutarę, kiek toli eisime. Tik iki namo? Ir kas toliau – ar žvilgtelėsime pro duris? Šito tikrai nebūtume drįsę. Užplūdo ašaros; būčiau norėjęs strimgalviais pardumti atgal į mišką, bet, kadangi

šalia žengė draugas, nederėjo rodyti šitokio bailumo. Pertelis veikiausiai galvojo tą patį, nes girdėjau jį retkarčiais sušniurkščiojant. Bet vis dėlto, tartum kokiam užkeiktam sapne, žingsnis po žingsnio judėjome į priekį.

Iš namo išėjo mergaitė, maždaug mūsų vienmetė. Tuoj pat sustojome. Jei prieš mus būtų išniręs koks suaugęs žmogus, tikriausiai būtume garsiai šaukdami parbėgę miškan, bet nuo bendraamžės mergaitės nebuvo ko sprukti. Ji neatrodė itin pavojinga, nors ir turėjome reikalų su kaimo vaiku. Vis dėlto buvome labai atsargūs, spoksojome į ją ir nesiartinome.

Mergaitė savo ruožtu žiūrėjo į mus. Neatrodė, kad būtų nors kiek išsigandusi.

– Jūs iš miško? – paklausė.

Linktelėjome.

– Atvykot gyventi kaime?

– Ne, – atsakė Pertelis, o aš, pamanęs, jog tinkamas laikas truputį pasigirti, pranešiau, kad jau esu gyvenęs kaime, bet išsikrausčiau.

– O tai kodėl grįžai atgal į mišką? – nusistebėjo mergaitė. – Į mišką niekas negrįžta, visi iš miško kraustosi į kaimą. Miške durniai gyvena.

– Pati tu durnė, – pasakiau aš.

– Ne, tu durnius. Visi kalba, kad miške tik dundukai gyvena. Pažiūrėk, kaip tu apsirengęs! Odom! Baisu! Kaip gyvūnas!

Palyginome savo aprangą su kaimietukės ir turėjome pripažinti, kad mergikė teisi: mūsų drabužiai iš vilkų ir stirnų odų, lyginant su jos, buvo išties pastebimai negražesni ir karojo kaip maišai. O mergaitė vilkėjo ilgais siaurais marškiniais, nepanašiais į jokio gyvūno odą, – tie buvo ploni, lengvi ir plastėjo vėjyje.

– Kieno čia šita oda? – paklausė Pertelis.

– Čia ne oda, čia medžiaga, – atsakė mergaitė. – Ją audžia.

Šis žodis mums nieko nesakė. Mergaitė prajuko.

– Nežinot, kas yra austi?! – sušuko ji. – O jūs esate matę stakles? O verpimo ratelį? Eikškit vidun, parodysiu.

Kvietimas sykiu ir kelė baimę, ir viliojo. Susižvalgėme su Perteliu ir pamanėme, kad vis dėlto reikia rizikuoti. Įtaisus keistais pavadinimais tikrai būčiau norėjęs pamatyti. Ir išvis ką ta mergaitė galėtų mums padaryti – mes juk dviese. Žinoma, jei ji trobelėje neturi sąjungininkų...

– Kas ten dar viduj yra? – paklausiau aš.

– Nieko daugiau nėra. Aš viena namie, visi kiti šienauja.

Tai buvo dar vienas nesuprantamas dalykas, bet mes nenorėjom pasirodyti dar paikesni ir todėl linktelėjom neva suprastę, ką tas šienavimas reiškia. Sukaupėm drąsą ir užėjom vidun.

Tai buvo nuostabi patirtis. Akyse mirgėjo visi tie keisti įtaisai, kurių buvo pilna patalpa. Sustojom, lyg medžiu per galvą gavę, nedrįsime nei sėstis, nei žengti tolyn. Mergaitė, priešingai, jautėsi kaip žuvis vandeny ir džiaugėsi, kad gali prieš mus pasirodyti svarbi.

– Na, o čia verpimo ratelis, – pasakė ji ir patapšnojo vieną keistesnių įtaisų, kokių tik kada buvau matęs. – Juo verpia. Aš irgi jau moku verpt – norit, parodysiu?

Kažką numykėme. Mergaitė atsisėdo prie ratelio ir keistasis prietaisas iškart ėmė sukstis ir zvimbti. Pertelis susižavėjęs atsiduso.

– Galingas! – sušnabzdėjo.

– Patinka? – didžiuodamasi perklausė mergaitė. – Na, gerai, daugiau verpt jau tingiu. – Atsistojo. – Ką jums dar parodyt? Prašom, štai ližė.

Ližė mums irgi paliko stiprų įspūdį.

– O čia kas? – paklausiau aš ir parodžiau į ant sienos pakabintą kryžmos formos daiktą, prie kurio buvo pritvirtinta žmogaus figūrėlė.

– Čia Jėzus Kristus, mūsų Dievas, – kažkas atsakė. Ne

mergaitė – vyro balsas. Mudu su Perteliu cyptelėjome it pelės ir puolėme veržtis per duris, bet mus sugavo.

– Nebėkite! – pasakė balsas. – Nereikia šitaip drebėti. Jūs iš miško, ar ne? Nurimkit jau, berniukai, niekas jums nieko blogo nedarys.

– Čia mano tėvas, – pasakė mergaitė. – Kas negerai, ko bijot?

Mes nedrąsiai nužvelgėme vidun įėjusį vyrą. Buvo aukštas, dėl auksinių plaukų ir auksinės barzdos atrodė labai didingai. Ir apsirengęs, mūsų akimis, buvo pavydėtinais gerai: vilkėjo tokius pat šviesius marškinius kaip mergaitė, to pat kailio kelnes, o ant kaklo buvo pasikabinęs tokį pat kryžiaus ženklą, kokį pamačiau ant sienos.

– Sakykit, ar miške daug dar žmonių gyvena? – paklausė jis. – Pasakykit tėvams, kad jie pamestų savąjį aklumą! Visi protingi žmonės dabar kraustosi iš miško į kaimą. Kvaila juk mūsų šimt-metyje tebegyventi kažki kur tamsiuose brūzgynuose ir atsakyti visų gėrybių, kurias teikia šiandienos mokslas. Graudu pagalvo- jus apie tuos vargšelius, tebesikamuojančius oloje, kai tuo pat metu kitos tautos gyvenančios pilyse ir rūmuose! Kodėl mūsų tauta turi būti ta paskutinė? Mes irgi norime paragauti tų pačių malonumų kaip kitos tautos! Pasakykite tai savo tėvams ir moti- noms. Jei jie apie save negalvoja, tepagaili vaikų. Kas bus iš jūsų, jei nesimokote vokiškai kalbėti anei Jėzui tarnauti?

Nesugebėjome nieko atsakyti į šią šneką, tačiau tokie keisti žodžiai kaip „pily“ ir „rūmai“ suvirpino širdį. Neabejotinai di- dingesni ir už verpimo ratelį bei ližę. Išties norėčiau juos pa- matyti! Reikės gal tikrai namie pakalbėti, kad mus bent kuriam laikui išleistų į kaimą pasižiūrėti visų tų stebuklų.

– Kokie jūsų vardai? – paklausė vyras.

Sušnibždėjome savo vardus. Vyras paplojo mums per pečius.

– Pertelis ir Lėmetas – pagoniški vardai. Kai atvyksite gyventi į kaimą, jus pakrikštys, tada gausite vardus iš Biblijos. Mano

vardas kadaise, pavyzdžiui, buvo Vambola, bet jau daugelį metų esu vadinamas Johannesu. O mano duktė vardu Magdalena. Argi ne gražu? Bibliniai vardai visi gražūs. Visas pasaulis jais vadinamas, visų didžiųjų tautų galingi sūnūs ir dukterys. Net ir mes, estai. Protingas nuo kitų protingų nusižiūri, o ne laksto sau tarsis iš gardo ištrūkęs paršiukas.

Johanesas darsyk paplojo mums per pečius ir palydėjo sodan.

– Eikite dabar namo ir pasikalbėkite su savo tėvais. Ir greitai grįžkite. Visi estai turi išeiti iš tamsaus miško į saulę ir vėjus, nes šie vėjai mums neša tolimųjų kraštų išmintį. Aš šiame kaime esu vyriausias, aš lauksiu jūsų. Ir Magdalena jūsų lauks – juk puiku būtų jums kartu žaisti ir sekmadienį eiti melstis bažnyčion. Iki pasimatymo, berniukai! Tesaugo jus Dievas!

Buvo matyti, kad Perteliui kažkas neduoda ramybės, jis kelis syk prasizijo, bet nedrįso išleisti garso. Galų gale, kai jau iš tiesų pasisukome eiti, jis nebeišlaikė ir paklausė:

– Dėde, kokią čia ilgą lazdą turite rankose? Ir kiek dyglių ant jos!

– Čia grėblys! – atsakė Johannesas šypsodamasis. – Atvykęs gyventi į kaimą ir sau tokį gausi.

Pertelio veidą nušvietė plati, džiaugsminga šypsena. Nubėgom miškan.

Kurį laiką bėgom drauge, tada nulėkėm kiekvienas savo namų pusėn. Įpuoliau trobelėn, tartum kas būtų mane vijęs, įsitikinęs, kad dabar iškart paaiškinsiu motinai: gyventi kaime daug įdomiau nei miške.

Motinos nebuvo namie. Salmės irgi. Tik dėdė Votelė sėdėjo kampe ir graužinėjo džiovintą mėsą.

– Kas tau atsitiko? – paklausė. – Veidas tiesiog liepsnoja.

– Buvau kaime, – atsakiau aš ir, klegėdamas ir kartais iš susijaudinimo netekdamas balso, greitai apsakiau visa, ką mačiau

Johaneso name.

Dėdės Votelės, apie visus tuos stebuklus klausančio, mina nepakito, nors aš ant sienos anglimi nupaišiau jam grėblį.

– Esu matęs grėblį tą, esu, – pasakė jis. – Su juo mums čia nėra kas daryt.

Tokios kalbos man pasirodė neįtikėtina kvailos ir senamadiškos. Kaip? Jei jau išrastas toks beprotiškai įdomus įtaisas kaip grėblys, tai su juo būtina ką nors daryti! Tikriausiai Magdalenos tėvas Johannesas juo naudojasi!

– Jam gal ir iš tikrųjų jų reikia, nes šakėmis galima sukraut šieną, – paaiškino dėdė Votelė. – O šieną jie turi augint tam, kad jų gyvuliai žiemą nenumirtų iš bado. Mes tokių rūpesčių neturim: mūsų briedžiai ir stirnos žiemą patys išsiverčia, susiieško sau ko nors valgomo miške. Bet kaimiečių gyvuliai žiemą laukan neina, jie bijo šalčio ir, be to, yra tokie kvaili, kad gali pasiklyst miške, ir tada kaimiečiai jų nebesurastų. Jie nemoka gyvačių kalbos, kuria galima prisikviesti visas gyvas būtybes. Todėl visą žiemą savo gyvulius laiko nelaisvėje ir šeria juos vasarą su dideliu vargu surinktu šienu. Va kodėl kaimo gyventojams reikia tų pajuokos vertų šakių, – bet mes labai gerai išsiverčiam be jų.

– O verpimo ratelis! – užginčijau aš. Ratelis iš tikrųjų man buvo palikęs dar galingesnį įspūdį: visos tos virvutės ir ratai, ir kitos zvimbiančios dalelės, mano galva, buvo kažkas taip pasigėrėtina, kad ir žodžiais neįmanoma nusakyti.

Dėdė nusišypsojo.

– Vaikams tai, taip, patinka tokie žaislai, – pasakė jis. – Bet mums ir nereikia verpimo ratelio, nes gyvūnų oda šimtą kartų šiltesnė ir patogesnė už austinį drabužį. Kaimo žmonės tiesiog negali gyvūnams nudirti odos, nes nebepresimena gyvačių kalbos ir visos lūšys ir vilkai nuo jų pabėga į krūmus arba, priešingai, užšoka ant jų ir suėda.

– Paskui dar buvo kryžius ir ant jo žmogaus figūrėlė, ir kaimo

seniūnas Johanesas pasakė, kad tai yra Dievas, kurio vardas Jėzus Kristus, – pareiškiau. Dėdė pagaliau juk turi suprasti, kokių žavingų dalykų yra kaime!

Dėdė Votelė tik truktelėjo pečiais.

– Vienas tiki fejās ir eina šventon giraitėn, kitas tiki Jėzų ir eina bažnyčion, – pasakė. – Tai tik mados reikalas. Niekio naudingo prasidėti nė su vienu dievu, tie labiau kaip segės ar karoliukai, tik dėl grožio. Pasikabint ant kaklo ar šiaip pažaist.

Pykteleėjau ant dėdės – kad jis šitaip visus mano stebuklus apdrabstė purvais, – tad nebepradėjau pasakoti apie ližę. Dėdė neabejotinai būtų ką nors negražaus ir apie tai pasakęs, maždaug taip: mes juk nevalgom duonos. Tylėjau ir piktai spoksojau į jį.

Dėdė vyptelėjo.

– Neširski dabar, – tarė. – Aš tikrai suprantu, kad, pirmą kartą pamačius, kaip gyvena kaimiečiai, visi tie niekaliukai vaikui susuka galvą. Ne tik vaikui, suaugusiam irgi. Pažiūrėk, kiek daug išsikėlė iš miško. Tavo paties tėvas tarp jų – jis ištiesai pasakodavo, kaip puiku ir išdidu gyventi kaime, akys žibėdavo kaip vilpišiaus. O va kaimas išveda iš proto, nes jie ten turi išties daug visokių prietaisų. Bet tu turi suprast, kad visi tie daiktai sugalvoti tik dėl vienos priežasties: jie užmiršo gyvačių kalbą.

– Aš irgi nemoku gyvačių kalbos, – burbteleėjau.

– Nemoki, tiesa, – pasakė dėdė, – bet tuoj pradėsi mokytis. Esi jau pakankamai didelis berniukas. Nebus lengva, dėl to daug kas šiandien ir tingi su tuo terliotis ir verčiau visokiausių pjautuvų ir šakių prisigalvoja. Tai daug lengviau: kai galva nedirba, dirba raumenys. Bet tu pajėgsi, tikiu. Aš pats tave mokysiu.

4

Kadise buvę visiškai normalu, kad vaikas jau nuo pat mažumės mokosi gyvačių kalbos. Juk ir tada būta labiau įgudusių gyvačių kalbos meistrų, kaip ir tų, kurie nesuprato slaptingų šios kalbos plonybių – bet ir jie išsiversdavo savo kasdienybėje. Visi žmonės mokėjo gyvačių kalbą, kurios senų senovėje mūsų protėvius mokė senieji gyvačių karaliai.

Prieš man gimstant viskas pasikeitė. Vyresni žmonės dar kiek vartojo gyvačių kalbą, bet tikrai išmintingų tarp jų buvo labai mažai, o jaunoji karta išvis tingėjo paplušėti* sunkios kalbos dėlei. Gyvačių užkalbėjimai nėra paprasti, žmogaus ausis vos geba pagauti visus tuos plauko plonumo skirtumus, kurie skiria vieną šnypstelėjimą nuo kito, suteikdami ištarmei visai kitą prasmę. Kaip žmonių kalba iš pradžių irgi būna neįmanomai gremėzdiska ir nepaslanki, taip ir visi šnypštai pradedančiojo burnoje skamba gan panašiai. Mokyti gyvačių kalbos reikia pradėti kaip tik nuo liežuviui skirtų pratimų: jo raumenis reikia treniruoti diena iš dienos, kad liežuvis taptų toks vikrus ir įgudęs kaip

* Orig. *vaeva nāha*. Ironiška aliuzija į estų literatūros klasiką – A. H. Tammsaare'ės (1878–1940) išpūdingą epinį kūrinį *Tiesa ir teisingumas* (penkių romanų šeimos saga, vert. Danutė Sirijos Giraitė), kurio leitmotyvas skamba taip: *plušk, negailėk jėgų, tuomet ateis ir meilė*.

gyvatės. Iš pradžių gerokai erzina, tad nėra ko stebėtis, kad daugeliui miško gyventojų pasirodė, jog šitai pareikalausią per daug pastangų, ir jie suteikė pirmenybę kaimui, kur buvo daug įdomiau ir nereikėjo gyvačių kalbos.

Tiesą sakant, nebebuvo ir tinkamų mokytojų. Jau kelios kartos tolsta nuo gyvačių kalbos, ir netgi mūsų tėvai iš visų gyvatžodžių gebėjo vartoti tik kai kuriuos labiausiai paplitusius ir paprasčiausius žodžius – pavyzdžiui, žodį, kuris tau prikvičia briedį ar elnią, kad galėtum perpjauti jam gerklę, arba žodį įnirtusiems vilkams nuraminti, taip pat įprastus niekalus apie orą ir panašiai, tinkamus šnekučiuotis su prašliaužiančiomis angimis. Galingiausių žodžių jau seniai neprisireikdavo, nes patiems stipriausiems žodžiams sušnypti – kad iš jų būtų ir kokios nors naudos – vienu metu reikėjo kelių tūkstančių vyrų, kurių miške jau seniai nerasi. Taip daugelis gyvačių užkalbėjimų ir nugrimzdo į užmarštį, pastaruoju metu paprasčiausiai nebesivarginta jų mokytis, nes, kaip sakyta, jie lengvai neįsimindavę, – ir kam išvis plūsti, jei gali eit prie arklo ir lavint raumenis.

Taigi mano padėtis buvo gan ypatinga, nes dėdė Votelė mokėjo visus gyvačių užkalbėjimus – be abejonės, vienintelis žmogus miške. Tik iš jo dar galėjau išmokti visų šių kalbos plonybių. O mokytojas dėdė Votelė buvo negailestingas. Mano šiaip jau malonus dėdė gyvačių kalbos pamokų reikalu iššyk pasidarydavo kietas kaip akmuo. „Tiesiog reikia išmokt!“ – striukai pranešdavo ir versdavo mane vėl ir vėl kartoti sudėtingiausius šnyptimus taip, kad vakarais skaudėdavo liežuvį, tarsi kas nors būtų jį visą dieną sukinėjęs. Kai dar ir motina atėjo su briedžio kulšimi, nusigandęs papurčiau galvą: vien įsivaizdavus, kad mano vargšas liežuvis po visos dienos žiaurybių turės dar ir kramtyti bei ryti, burną užplūdo baisus skausmas. Motina susijaudino ir prašė dėdės Votelės, kad jis mažiau mane vargintų ir iš pradžių mokytų tik pačių lengviausių šnyptimų, bet dėdė

Votelė nesutiko.

– Ne, Linda, – pasakė jis mano motinai. – Aš Lėmetą taip išmokysiu gyvačių kalbos, kad jis ir pats nebesupras, žmogus yra ar gyvatė. Dabar vien aš šitą kalbą moku taip, kaip mūsų žmonės nuo amžių glūdumos mokėjo ir turi mokėti, o kai aš kada nors numirsiu, tada Lėmetas bus tas, kuris neleis gyvačių kalbai visiškai pasimiršti. Galbūt ir jam pasiseks išmokyti sau įpėdinį – pavyzdžiui, savo sūnų – ir galbūt taip ši kalba neišmirs.

– Oi, tu toks pat kietasprandis ir piktas kaip mūsų tėvas! – atsiduso motina ir mano nuvargusiam liežuviui sutaisė ramunėlių kompresą.

– Argi senelis buvo piktas? – sumykiau aš su kompresu tarp dantų.

– Baisiai piktas, – atsakė motina. – Žinoma, ne ant mūsų – mus jis mylėjo. Bent jau aš taip prisimenu, nors nuo jo mirties praėjo daug metų ir aš anuomet buvau dar tik maža mergaitė.

– O tai kodėl jis numirė? – klausinėjau toliau. Niekad anksčiau nebuvau girdėjęs apie savo senelį ir tik dabar priėjau stebinančią išvadą, kad mano tėvas ir motina, suprantama, negalėjo į šį pasaulį nukrist iš dangaus – jie irgi turėjo turėti tėvus. Tik va kodėl apie juos niekada nekalbėta?

– Geležiuočiai nužudė, – pasakė motina, o dėdė Votelė pridūrė:

– Ne nužudė, o paskandino. Nukirto kojas, o patį įmetė jūron.

– O kitas senelis? – mygau aš. – Aš juk turiu turėti du senelius!

– Ir tą geležiuočiai nužudė, – pasakė dėdė Votelė. – Vienam dideliam mūšyje, kuris vyko seniai iki tau gimstant. Mūsų vyrai narsiai lėkė kautis su geležiuočiais, bet buvo sumalti į miltus. Jų kalavijai buvo per trumpi, o ietys per silpnos. Bet, aišku, tai nebūtų turėję jokios reikšmės, nes mūsų tautos ginklai niekada nebuvo kalavijai ar ietys – tai buvo Šiaurės Slibinas. Jei mums būtų pavykę pažadinti Šiaurės Slibiną, jis akimirksniu būtų pra-

rijęs geležiuočius. Tačiau mūsų buvo per mažai, daugelis jau buvo apsigyvenę kaime ir neatėjo pagalbon, kai jų prašė. Ir net jei būtų atėję, menka būtų buvęs pagalba, nes jie nebeatminė gyvačių kalbos, o Šiaurės Slibinas atbunda tik tada, kai jį kviečia tūkstančiai. Taigi mūsų vyrams neliko nieko kita, kaip tik bandyti kovoti su geležiuočiais jų pačių ginklais, bet tai visad beviltiškas užsiėmimas. Svetimi dalykai niekam neatnešė nei laimės, nei sėkmės. Vyrus užmušė, o jų moterys, tarp jų ir abi tavo motutės, užaugino jų vaikus ir tada mirė iš sielvarto.

– Mūsų tėvo, žinoma, mūsųje neužplojo, – patikslino motina. – Prie jo niekas nediršo artintis, nes jis turėjo iltis.

– Kaip tai – iltis?

– Kaip angies, – paaiškino dėdė Votelė. – Visi mūsų senieji protėviai turėjo iltis, tačiau, kaip laikui bėgant užmiršta gyvačių kalba, taip ir nuodingosios iltys pranyko. Per pastarąjį šimtą metų jų labai retai pasitaikydavę, ir dabar nepažįstu nė vieno, kuris jas turėtų, – bet mūsų tėvas iltis turėjo ir negailestingai geldavo priešams. Geležiuočiai nesvietiškai jo bijojo ir išbėgiojo į visas šalis, kai tėvas jų pusėn iššiepė iltis.

– O tai kaip jį sučiupo?

– Atsitempė akmensvaidė... – motina atsiduso, – ir ėmė laidyti akmenis jam į burną. Galiausiai pataikė į tėvą ir apsvaigino. Tada geležiuočiai, džiaugsmingai klykaudami, jį surišo, nukirto kojas ir įmetė į jūrą.

– Geležiuočiai baisiausiai nekentė ir bijojo tavo senelio, – pasakė dėdė. – Jis buvo ištis pasitususio būdo, o jo gyslomis tekėjo ugningas mūsų protėvių kraujas. Jei visi būtume išlikę tokie, geležiuočiai nebūtų susisukę lizdo mūsų žemėje – būtų likę perrežtom gerklėm ir apgraužti iki gyvo kaulo. Bet, deja, žmonės ir tautos menksta. Netenka dantų, užmirštama kalba – ir galų gale klusniai palinkstama virš lauko ir pjautuvu pjaunamas šienas.

Dėdė Votelė nusispjovė ir užsižiūrėjo į grindis tokia baisia

išraiška, kad pamaniau: žiaurusis didžio senelio kraujas ir iš jo sūnaus nepradingęs.

– Tėvas net bangose kriokė tokiu siaubingu balsu, kad geležiuočiai pabėgo į savo pilį ir užšovė visas langines, – motina užbaigė šį liūdną pasakojimą. – Dabar nuo šito jau praėję trisdešimt metų.

– Galgi vien dėl to turėtumei išmokyti gyvačių užkalbėjimų, – pasakė dėdė. – Savo narsiojo senelio atminimui. Spjauk dabar tą pliurę iš burnos ir pradėkim iš naujo.

– Leisk gi pagaliau jam dar truputį pailsėt! – maldavo motina.

– N-nieko tokio, – pasakiau stengdamasis nutaisyti narsią miną. – Man taip baisiai jau nebeskauda liežuvio. Galiu mokytis, tikrai.

Būtų neteisinga teigti, kad gyvačių užkalbėjimų kalimas iškart užgesino visas mano svajones apie verpimo ratelį, grėblį ir ližę. Kartais vis tiek pagalvodavau apie stebuklus, kurių buvau matęs kaimo seniūno Johaneso ir jo dukters Magdalenos namuose, ir net bandžiau vogčiomis kokią ližę sumeistrauti, – bet apie verpimo ratelio rentimą neišgalvojau, jis man atrodė esąs įtaisas iš kito pasaulio, kurio paprastas žmogus savomis rankomis niekad nepagamintų. Ir iš tos ližės man didesnio daikto neišėjo – kažkokia kreiva ir vienos rakštys. Veikti su ja nebuvo ko, namo savo rankų darbo parsinešti nedrįsau – taip ji ir liko krūmuose gulėti.

Susidūrę su Perteliu, mudu, žinoma, prisimindavom viešnagę ir tardavomės: gal dar kartą eiti pažiūrėti įdomiojo namo. Kaimo seniūnas Johannesas tikrai buvo kvietęs sugrįžti, bet priešiškus kaimui dar nebuvo pradingęs iš mūsų dvasios, o mamos ir dėdės pasakojimai bent man tą svetimumo jausmą gerokai paaugino. Taigi patariau naują viešnagę nustumti kur nors toli-

mon ateitin, o vienas eit Pertelis nenorėjo. Tikrai kviečiau kartu mokytis gyvačių kalbos pas dėdę Votelę, bet Pertelis suraukęs nosį pasakė, kad jo motina jau jį mokanti, kad tai pasibjaurėtinai sunku ir jis tikrai neketinąs dar mokytis papildomai. Taip aš likau vieninteliu dėdės Votelės mokiniu.

Po pirmųjų nepakeliamų savaičių, per kurias man liežuvis keliskart ištino sulig grybu, burnos raumenys galiausiai ėmė įprasti prie pastangų ir daugelis šnypštelėjimų jau skambėdavo beveik teisingai. Iš pradžių gyvačių užkalbėjimus kaldavau daugiausia iš paklusnumo ir pagarbos dėdei, kuri labai mylėjau, bet laikui bėgant šnypšti man netgi ėmė patikti. Įdomu buvo bandyti naujus šnypštelėjimus, o pavykus matyti, kaip aukštai danguje apsisuka ir pas tave leidžiasi ereliai, kaip vidury dienos iš drevių iškiša galvas pelėdos, o vilkės sustingsta vietoje ir plačiai iššergia kojas, kad tau būtų patogu jas pamelžti.

Tik vabalai nesuprato gyvačių užkalbėjimų, mat jų smegenys šitokiai išminčiai buvo per mažos, didumo tik sulig žiedadulke. Taigi nuo uodų ir sparvų gyvačių užkalbėjimai nepadėdavo ir jais negalėdavai pagydyti bitės įgėlimo. Pakirkšnutės nė trupučio nesuprato senovinės kalbos – turėjo savišką šlykštų byzгимą. Iki šiol tebegirdžiu jį eidamas į šaltinį vandens, o štai gyvačių kalba negrįžtamai išmirusi. Telikęs byzгимas.

Betgi tada, būdamas jaunas ir trokštąs mokytis, nekreipiau jokio dėmesio į vabalus ir juos paprasčiausiai pritrėkšdavau, kai mane puldavo. Utėlės kaip ir nepriklausė miškui, jos buvo tarsi dangiškos atliekos. Žavėjausi būtent tais viršmais, kuriuos gyvačių kalba leido pastebėti miške. Anksčiau ten šiaip bėginėjęs, dabar su mišku galėjau ir pasikalbėti. Tai atrodė be galo linksma.

Dėdė Votelė buvo manimi patenkintas – jis patikino, kad aš turįs gyvačių kalbos gyslelę, ir, kai mums baigėsi mėsa, leido man prikviesti naują stirną. Sušnypščiau, stirna paklusniai

atbėgo ir dėdė Votelė ją užmušė, o motina susijausminusi visa tai stebėjo. Tada buvau devynerių.

Palankiausiai mano studijas paveikė, žinoma, tai, kad susipažinau su Intsu.

Tą dieną buvau vienas, dėdė Votelė buvo davęs man pasi-praktikuoti ir mintinai pasimokyti naujų šnypštelėjimų, ir aš gulėjau prie šaltinėlio ir taip uoliai šnypštavau, kad liežuvis py-nėsi. Vienu metu išgirdau kažką irgi šnypščiant – garsiai ir iš-gąstingai.

Tai buvo jauna angis, užpulta ežio. Nedelsdamas sušnypščiaui ežiui patį smarkiausią draudimą, kuris, pačiam pasirodė, labai gerai pavyko ir kuris visad priversdavo visus gyvūnus sustingti į akmenį, – bet ežys į mano išleistą garsą dėmesio neatkreipė. Tada supratau, kad tą patį šnypštelėjimą tikriausiai bus pavarto-jusi ir ana mažoji angis ir kad be galo kvaila man stengtis padėti gyvatei pasinaudoti gyvačių užkalbėjimais. Kad ir kaip meistriškai žmogus išmokyti tarti gyvačių užkalbėjimus, tikrai gyvatei niekad neprilygs. Angys išmokė mus šio meno, ne atvirksčiai.

Iš manęs gyvačiukė laukė kitokios pagalbos. Ežiai yra patys kvailiausi gyvūnai ir per visus tuos milijonus metų, kol jų pa-dermė lakstė po pasaulį, nesugebėjo išmokyti gyvačių užkalbė-jimų. Dėl to ir mano, ir jaunosios angies šnypštelėjimai buvo skirti kurčioms kvailio ausims. Ničnieko nepaisydamas ežys puolė gyvatę ir būtų jai, matyt, galą padaręs, jei aš nebūčiau jo šauniu spyriu į krūmus nutrenkęs.

– Dėkoju, – atsidūsėjo gyvačiukė. – Su tais ežiais amžinai vie-nos bėdos, kvaili kaip kankorėžiai ir kupstai – galiu nors ir mir-tinai užsišnypšti, vis tiek jokios naudos.

Dar nelabai gerai kalbėjau gyvačių kalba, bet nerangiai dėlio-jant šnypštelėjimus man visgi pavyko jaunosios angies paklausti, kodėl neįgėlė ežiui.

– Ir iš to nebūtų jokios naudos – juk sakiau, jie kaip kankorė-

žiai ir kupstai, visai buki. Mūsų nuodai jų neveikia, jie vis tiek toliau išsidirbinėja. Darkart labai ačiū! Beje, tavo gyvačių užkalbėjimai jau gana geri. Seniai jau nesutikau žmogaus, kuris juos taip gerai mokėtų. Tėvas sako, kad seniau su žmonėmis turėdavęs apie daug ką pasikalbėti, o dabar tie nieko nebesugeba, tik gyvačių užkalbėjimus pasitelkę žudo stirnas.

Truputį susigėdau, nes juk ir pats pastaruuju metu gyvačių užkalbėjimus naudoju šiuo tikslu. Paaiškinau jam, kaip tik geriausiai gebėjau, kad mane moko dėdė Votelė, ir pats prisistačiau.

– Matęs aš tą Votelę, – pasakė angis. – Tėvas ją gerai pažįsta. Mūsiškai kalba išties sklandžiai. Yra pas mus ir svečiavęsis. Jei nori, Lėmetai, ir pats pas mus gali užsukt. Varom greičiau, papasakosiu tėvui ir motinai, kaip mane išgelbėjai. Mano vardas gyvačių kalba tavo burnai bus baisiai sudėtingas, bet gali mane vadinti, pavyzdžiui, *Ints*.

Iškart sutikau eiti kartu su angimi, nes dar niekad nebuvo matęs, kaip gyvena gyvačių karaliai. Kad mano naujas draugas priklausė būtent gyvačių karalių sluoksniui, buvo savaime aišku. Gyvačių karaliai už paprastas angis daug didesni, o suaugusiems gyvačių karaliams ant kaktos spindi mažulytė auksinė karūnelė. Intsas tokios dar neturėjo, bet jo stambumas ir įžvalgumas neleido abejoti, kad susidūriau su gyvačių karaliaus sūnumi. Gyvačių karalių buvo daug mažiau nei paprastų gyvačių – jie buvo tarsi pavienės skruzdės motinėls tarp milijonų skruzdžių darbininkių. Kartais matydavau juos, bet iki šiol man nebuvo pasitaikę su jais kalbėtis. O ir gyvačių karaliai nekreipdavo dėmesio į kažkokį mažą berniuką – buvo pernelyg svarbūs ir didingi.

Todėl labai susijaudinau, kai Intsas nusivedė prie didelės duobės ir liepė raustis. Buvo truputį baugu, bet ne taip baugu, kaip užėjus į kaimo seniūno Johaneso namą, – gyvatės juk vis tiek buvo savos, nieku būdu nebuvo ko blogo iš jų tikėtis, – ir vis

viena. Tunelis į gyvačių būstą buvo tamsus ir gana ilgas. Bet Intsas drąsinamai šnypštė šalia ir tai mane ramino.

Pagaliau pasiekėme erdvę urvą. Tikrai daug gyvačių ten buvo! Daugiausia – paprastų mažučių angių, bet tarp jų – ir kelio-lika gyvačių karalių, visi su didingomis karūnomis ant galvų tarsi auksiniais erškėčių žiedais. Didžiausias iš jų, matyt, buvo Intso tėvas. Intsas jam papasakojo apie išgelbėjimą, kalbėjo labai greitai – taip greitai, kad iš to miklaus šnypštimo daug ko nesugebėjau suprasti. Didysis gyvačių karalius pažvelgė į mane ir prišliaužė artyn. Nusilenkiau ir pasisveikinau kaip dėdės Votelės pamokytas.

– Bijau, kad tu, mano brangus berniuk, esi paskutinis žmogus, iš kurio burnos girdžiu šiuos žodžius, – pasakė gyvačių karalius. – Žmonėms visai neberūpi mūsų kalba, jie ieško gražesnio gyvenimo. Tavo dėdė Votelė – geras mano draugas. Man smagu, kad jis užsiaugino įpėdinį. Esi visad laukiamas mūsų urve, ypač kad jau išgelbėjai mano vaikui gyvybę. Ežiai – didžiausia mūsų padermės rykštė. Neišprusė, bukagalviai padarai!

– Gaila, kad dabar žmonės jų pėdomis seka, – pridūrė kita gyvatė iš kertės. – Greit bus tokie pat.

– Ko ir stebėtis, – paantrino Intsas. – Jiems juk patinka geležiuočiai, o tie tai tikriausiai ežių giminaičiai, tokiu pat dygliuotu apdaru. Geležiuočius žmonės jau dabar valgydina – nesistebėčiau, jei greit pradėtų ir ežiams dubenėlin pieno pilstyti.

Iš to linksmam pasijuokta.

– Geležiuotis vis tiek ne tas pat kas ežys, – dabar pasakė toji gyvatė, kalbėjusi anksčiau. – Ežys savo dyglių niekad nenusiima, o geležiuotis tikrai nusivelka apdarą. Ežiams mūsų nuodai nieko nepadaro, bet vienam geležiuočiuvi vos prieš keletą dienų smigtelėjau, kai buvo išsinuoginęs ir grįždamas iš maudynių ant manęs užsiriogolino. Tą vyrą nuodai paveikė – pradėjo siaubingu balsu rékt ir ištino.

Niekad nebuvau girdėjęs, kad gyvatė būtų gėlusi žmogui, ir pasakojimas mane nugašdino. Intso tėvas tai pastebėjo ir ramindamas sušnypštė.

– Žmogus, kuris gyvena miške ir supranta mūsų kalbą, yra mūsų brolis, – pasakė jis. – Bet žmogus, kuris išėjo gyventi į kaimą ir nebesupranta gyvačių užkalbėjimų, tekaltina pats save. Kai atsidurs per arti mūsų, mes iškart mandagiai pasisveikinsime, bet jei jis mums neatsakys, tai reikš, kad jau nebe mūsiškis. Tarsi ežys ar vabalas, ir mes jo nepasigailėsime.

– Kam tu berniukui tai pasakoji? – dabar paklausė trečia gyvatė, kuri, vėliau sužinojau, buvo Intso motina. – Ko tu jį gąsdini? Su juo tai nesusiję; jis išgelbėjo mūsų vaikui gyvybę ir mes būsime jam per amžius dėkingi. Jis gali ateiti pas mus kada panorėjęs ir pasilikti čia, kiek pageidaus. Nuo šiol jis – mūsų sūnus.

– Taip, – patvirtino Intso tėvas. – Mūsų sūnus. Ir jei mano draugas Votelė leis, aš ir pats mielai jį išmokysiu keletu gyvačių užkalbėjimų. Seniau taip ir būta – kad žmonės ir gyvatės artimai bendraudavę. Bent per savo gyvenimą galėtume išlaikyti šį protį. Vėliau – kaip bus, tebūnie.

5

Intsas tapo dideliu mano draugu. Supažindinau jį su Perteliu, kuris gyvačių užkalbėjimų reikalu nebuvo toks įgudęs kaip aš, bet truputį pašnypšti ir jis sugebėjo. To pakako paprastesniam pokalbiui su Intsu palaikyti, o sudėtingesniais atvejais aš būdavau už vertėją. Laikui bėgant pagerėjo ir Pertelio įgūdžiai: jei per dienas vis užsiimi su gyvate, tai ir tipui bukiausiu liežuvium kas nors prilimpa. O tai, kad mes nuolat leidom laiką kartu su Intsu, irgi buvo natūralu, nes trise visi žaidimai linksmesni nei dviese.

Buvo, žinoma, dar ir Tambeto duktė Hijė. Jau didesnė – nebe-kritinėjo kas žingsnį ant užpakalio, – ir mes būtume mielai ją priėmę savo šutvėn. Bet jai neleido. Hijės tėvas Tambetas buvo tiesiog toks vyras. Pirmiausia, jis nepakentė manęs, nes aš buvau gimęs kaime, – Tambetas manė, kad jo dukteriai netinka žaisti su tokiu berniuku. Antra, jo manymu, žaisti išvis nebuvo reikalo – reikėjo tik dirbti.

Tambetas buvo toksai žmogus, kuris kietasprandiškai draudė pripažinti visiems buvusią akivaizdžią tikrovę: miškas yra tuščias ir vis labiau tuštės. Jis vis kliedėjo apie kažkokį estų aukso amžių, kuomet visos pasaulio tautos drebėjusios prieš mūsų Šiaurės Slibiną, o šilai buvę pilni laukinių šnypščiančių vyrų, kurie jodinėdavę ant vilkų ir plempdavę riebę jų pieną. Todėl jis savo tvarte tebelaikė šimtą vilkų, juos milžo ir treniravo –

nesuvokdamas, kad miške jau seniai nebegyvena tiek žmonių, kiek jotų ta banda, lygiai kaip ir nebuvo nė vieno, pajėgiančio išgerti beprotišką kiekį pieno. Kiti žmonės mažino savo vilkų būrius ir paleisdavo gyvūnus į mišką, nes kam gi senai bobai vienai auginti dešimtį vilkų, jei ji neturinti nė vieno vaiko ar anūko? Jai ir vieno melžiamo gyvulio pakanka. Bet Tambetas taip nedarė, priešingai: vilkų paleidimą jis laikė negirdėta niekšybe ir senoviško gyvenimo būdo išdavyste.

„Mūsų protėvių laikais nė vienas vilkas laisvai po miškus nelakstė, – užsirūstinęs kalbėjo jis. – Visi gražiai stovėdavo tvartuose, pamilžti ir pasiruošę joti į karą ir nešti žmogų sau ant nugaros.“ Jo nedomino tai, kad daugiau niekas nebėjo kariauti, – jis tarsi to nesuprato, ir kartais atrodydavo, kad tikrąjį gyvenimą laikė vien kažkokiu tirštu rūku, kuris tik kvailius veda klystkelin, tačiau jo paties esti lengvai permatomas. Jis buvo mirtinai įsitikinęs, kad tas rūkas netruksiąs išsisklaidyti ir vėl pradėsime gyventi visai kaip senais laikais. Dėl to jis nesumažino savo vilkų gaujos – anaipol, padidino, sugaudė besibastančius vilkus, kurie, pasak jo, buvo sutverti tam, kad žmonėms tarnautų, ne kad pakeltomis uodegomis po mišką risnotų. Žinoma, norint rūpintis tieka vilkų reikėjo begalės laiko ir pastangų, ir tai buvo priežastis, dėl kurios Hijeji nepavykdavo atbėgti su mumis pažaisti. Ji turėjo nešti jiems maisto, melžti vilkes, nors tebuvo dar vaikas. Mano motina tai laikė baisiu nusikaltimu ir dažnai pareidavo namo plūsdama Tambetą ir jo žmoną, kurie dukterį per sunkiu darbu kankiną.

– Šiandien vėlėjau pro Tambetus ir mačiau, kaip vargšė Hijejė triušius galabija, – pasakojo ji. – Baisiai gaila žiūrėti. Daugybė zuikių suvaryti sodo kampan, gyvačių užkalbėjimais sustingdyti, o Hijejė kirviu vis kapojo jiems galvas. Būtų dar nieko, jei Tambetas būtų jai bent davęs gerą kirvuką, bet ne – kirvis už vaiką didesnis! Hijejė juk tokia mažytė, ji vos įstengė pakelti tą

siaubišką sunkenybę! Kapojo ir kapojo, iš didelių pastangų pačiai akyse ašaros. Visus nukirsdinusi, pradėjo nešti vilkams. Na ir kam gi žmogui reikia tiek daug jų turėti tvarte – lai risnoja po mišką ir patys ieškosi maisto! Beširdis žmogus tas Tambetas ir stačiai beprotis! Kankina nuosavą vaiką. O ta Malė dar didesnė beprotė – kokia ji motina, jei leidžia savo dukrai tokį vergo darbą dirbti! Aš tai tikrai niekam neleisčiau savo vaiko šitaip kankinti! Jei mano vyras verstų tave štai taip kapoti zuikius, tai aš jam pačiam užvažiuočiau...

Štai čia motina nutilo, nes prisiminė savąją nuodėmingą meilę lokiui ir tai, kaip mano tėvas liko be galvos, ir susigėdo. Tačiau kad Tambetui ir Malei mažokai rūpėjo sava duktė, buvo tiesa. Jiems visų svarbiausia buvo gyventi taip, kaip gyveno protėviai. Tarsi saulė būtų nejudėdama sustingusi danguje, nebesileidusi ir nebekilusi, tarsi ir miškas nebūtų jau ištuštėjęs nuo žmonių ir visas pasaulis nebūtų pasikeitęs. Siekiant šitokio įspūdžio buvo galima viską paaukoti, galėjai atmušti rankas iki kraujo, galėjai ir savo dukterį versti.

Hijė per dienas turėjo šerti vilkus ir dideliu kirviu smulkinti zuikius, negana to, ją kamavo dar vienas rūpestis. Ji negėrė vilko pieno, o tai, Tambeto manymu, buvo ypač blogai. Pagalvokim pirmiausia apie gaują tvarte susigrūdusių vilkų, kurie tvinsta pienu kaip upės! Ką su tuo pienu daryt? Jį, žinoma, privalu išgerti, ir kiekvienas šeimos narys turėjo įnešti savo indėlį. Be šios, grynai praktinės, priežasties, Tambetas buvo giliai įsitikinęs, kad vilko pieną turįs gerti kiekvienas tikras estas, nes taip darė jau mūsų protėviai ir promotės ir būtent vilko pienas suteikdavęs mums bekrastės galios ir jėgos. Tad atsisakyti vilko pieno buvęs siaubingas nusikaltimas, tai buvo senųjų papročių išdavystė, ir, Tambeto manymu, už tai negalėję būti nieko šlykščiau.

Bet visų nemaloniausia – kad šitoks pasipriešinimas vyko

jo paties šeimoje. Jį reikėjo užgniaužti! Hijei pienas buvo jėga pilamas burnon, o mergaitei ėmus vemti Tambetas išraudo iš pykčio ir subliuvo kaip ožys. Jis nebesugebėjo sugalvoti naujų bausmių Hijei – viskas buvo išbandyta, bet mergaitė tik verkė ir prašė, kad jai leistų atsisakyti pieno. Tambetas nė nesiklausė, o jo žmona Malė pastukseno į stalą dideliu, tvirtu pirštu ir paliepė:

– Tėvo žodžio klausyk!

Galiausiai Tambetas nuėjo pasikalbėti su žyniu. Anas juk įstengs padėti. Julgas tyrinėjo Hiję, aprūkė kažkokiais augalais, ištepė jai kelius kiaunės krauju ir mergaitei paliepė gyvai lakštingalai iščiulpti smegenis. Kai nuo to šlykštesio Hijė dar kartą susivėmė, Julgas patikino Tambetą, kad mergaitę užkerėjusios fėjos.

– Bet nieko tokio, fėjos man pavaldžios ir aš ją išgydysiu! – pažadėjo Julgas. Hijei teko pradėti kas dieną vaikščioti šventonjon giraitėn ir kiaunės kraujas tekėjo upeliais, dvokiantis augalų dūmas kilo lig dangaus, ir Julgas mergaitei po nosimi vis kaišiojo lakštingalų smegenis.

Visa tai negelbėjo: Hijė vis tiek niekaip neįstengė gerti vilko pieno. Tiesą sakant, beveik išvis nebeįstengė nieko suvalgyti, nes lakštingalų smegenys buvo sugadinusios bet kokį apetitą, o kvapą gniaužianti Julgo kerų smarvė laikėsi jai šnervėse ir šlykštino bet kokį maistą. Julgas įpyko – juk buvo pažadėjęs pavergti fėjas – ir bandė Hiję gydyti naujais, dar baisesniais, metodais. Naktį nusivedė mergaitę giliai į mišką, prie vienišo šaltinio, ir paliko tik su statinaite pieno, tikindamas mergaitę, kad vidurnaktį iš šaltinio iškilsianti fėja ir ją pasmaugsianti, jei mergaitė iki tol neišgersianti pieno. Hijė pieno negėrė, išliejo ant samanų, o jokia fėja iš šaltinio, žinoma, nepasirodė.

Galų gale Julgas liovėsi terliotis su Hijė ir Tambetui pasakė, kad kartą jam pasisekė vaiką išlaisvinti iš fėjų nagų, tačiau pieną gerti mergaitė pradėsianti tik po dešimties metų – tiek ilgai jai

laikysis fėjų prakeiksmas. Julgas, matyt, tikėjosi, kad po dešimties metų Hijė dėl kokios nors priežasties bus pradėjusi gerti pieną arba tuo laiku išvis bus mirusi, arba kad tada bus miręs Tambetas ir nebus kaip patikrinti, ar išsipildė žynio pažadas. Dešimt metų – ilgas laiko tarpas ir per juos gali nutikti kas tik nori.

Šiaip ar taip, žynys Julgas netyčia išgelbėjo Hijei gyvybę: jei būtų tęsėsis mergaitės kankinimas, vaikas tikrai būtų galus atidavęs. Dabar Tambetas susitaikė su Julgo žodžiais ir nebevertė nuo prakeiksmo kenčiančios Hijės gerti pieno. Bet jis nesugebėjo ir mylėti vaiko, nesielgiančio taip, kaip numato senovės tvarka, beveik nebesikalbėjo su Hije ir visad žvelgė į ją su lengvu pasišlykštėjimu – kaip į prasikaltusią.

Mano pamokos pas dėdę Votelę tęsėsi. Nebekartodavome užkalbėjimų, kuriuos aš jau gan gerai mokėjau, šiaip sau bastydavomės po mišką, kartais dviese, kartais kartu su Intsu, kuris kaip kaspinas kabėdavo man ant kaklo, ir plepėdavome apie šį bei tą. Dėdė Votelė pasakodavo apie viską, kas buvę kadaise, o dabar negrįžtamai pradingę. Jis parodė pomiškiu užžėlusias lūšnas, kurių gyventojai buvo arba mirę, arba iškeliavę į kaimą, ir papasakojo, kokie galingi seniai ir žiaurios bobos kadaise tuose pastatuose savo gyvenimą gyvenę. Prieš šimtus metų niekas nebūtų ir pagalvojęs, kad kada nors tos trobelės ištuštės, jų sienos suirs ir stogai įgrius. Brovėmės per pomiškį ir lipome į apleistų lūšnų griuvėsius, ten radome gausybę buvusių šeiminių pėdsakų. Dažnai aptikdavome visą išlikusią sodybą: stalo įrankių, peilių ir kirvių, skrynių su gyvūnų odomis ir kitų skrynių, pilnų aukso ir brangakmenių. Jie buvo kadaise pagrobti iš laivų, atplaukusių mūsų krantan, kurių įgulas sunaikino Šiaurės Slibinas. Keista buvo liesti tas seges ir vėrinius, kadaise mačiusius virš savęs užslenkant milžinišką Šiaurės Slibino šešėlį. Atrodė, tarsi juose

tebebūtų likę jam iš nasrų išsiveržusių liepsnų šilumos.

Visa, ką radę, palikome, nes mums nebuvo kas veikti nei su odomis, nei su indais, anei lobiais. Mums ir patiems buvo gana visko – per šimtmečių skirtingų kartų surinkto turto. Tad vėl išlipome iš supuvusių griuvėsių ir juos užklojo pomiškis lyg tankiausias voratinklis.

Kartais klajodami vis dėlto sutikdavome ir gyvų žmonių. Daugiausia tai būdavo senukai – sėdėdavo prieš savo namučius ir snūduriuodavo pro lapiją krintančių saulės spindulių šviesoje. Dėdė Votelė syki juos užkalbino ir senučiukai mielai atsiliepė. Papasakojo mums apie savo gyvenimą ir apie visa, kas buvę seniau, tada, kai ir dėdė Votelė buvęs tik berniukas. Pamatę Intsą jie taip pat labai nudžiugo ir bedantėmis burnomis mitriai šnypštė gyvačių užkalbėjimus, klausinėdami Intsą apie keletą gyvačių, kurias kadaise pažinoję. Intsas jiems atsakė tiek, kiek žinojo, bet dažniausiai jam tekdavo pripažinti, kad visos tos gyvatės jau seniai mirusios, mat angys negyvenančios taip ilgai kaip žmonės.

– Taip, žinoma, – sutiko senučiukai. – Greičiausiai jie dabartės jau mirę. Visas šis pasaulis, kurį mes pažinajome, dabartės miręs, gal mes patys irgi greit mirsim, tada jau viskas.

Aš pirmiausia stengiausi tuos senius ir bobas išklausinėti apie Šiaurės Slibiną. Tai mane baisiai domino. Labai troškau pamatyti Šiaurės Slibiną, bet žinojau, kad, kaip seniau, smarkiu šnypštimu nebebuvo įmanoma jo iškviesti. Bet jis juk turėjo kažkur gyventi – juk tebebuvo gyvas ir miegojo, kaip man tvirtino dėdė Votelė. Tiktai kur? Dėdė Votelė šito nežinojo, jis ir Šiaurės Slibino niekada nebuvo matęs. Tačiau jį tikrai atminė tie senučiukai: jie vaikystėje buvo matę Šiaurės Slibiną kylant į dangų, o vienas dėdulė, senas kaip pati Žemė, sudėjimo kaip skeletas, buvo netgi kovęsis mūšyje Šiaurės Slibino sparnų šešėly ant jūros kranto.

– O, koks mūšis tai buvo! – sumurmėjo jis ir nusiviepe šiurpia kaulėta šypsena taip, kad per plonutėlę odą kuo puikiausiai persišvietė jo žandikauliai. – Šiaurės Slibinas visus juos užmušė arba kone mirtinai apsvilino, mums beliko tik sukapot į gabalus ir susirinkt karo grobį. Buvo laikai!

– Kur gyvena Šiaurės Slibinas? – paklausiau.

– Kur jis gyvena? – pakartojo senolis. – Po žeme. Bet kur tiksliai – šito aš nežinau. Šitai žino tik prižiūrėtojai – tie, kurie turi raktą. Be rakto jo neįmanoma rast.

– Kokie prižiūrėtojai? – klausinėjau. – Koks raktas?

– Raktas nuveda tave pas Šiaurės Slibiną, – paaiškino senolis. – Aš jo, žinoma, nesu matęs, tai buvo itin slaptas reikalas. Žinau tik tiek, kad yra kažin kokie prižiūrėtojai, galintys patekti į Šiaurės Slibino urvą, bet kas tie prižiūrėtojai – šito aš nežinau. Tikriausiai tai buvo žmonės iš mūsų, bet kas tiksliai – šito niekad neviešino. Tai buvo paslaptis ir niekas nekišo nosies į Šiaurės Slibino reikalus. Jis buvo mūsų jėga ir galybė, mes tik žinojom, kad jis ilsisi kažkur giliai ir pakilsiąs tada, kai mes visi kartu jį pakviesim. Daugiau mums nereikėjo žinot, pakako šito. Buvo laikai!

Paskui, kai jau buvome išėję ir palikę senį savo urve smakroti, paklausiau dėdės Votelės, ar ir jis ką nors žinąs apie sargus ir raktą.

– Esu girdėjęs, – pasakė dėdė Votelė. – Bet manau, kad tai visai tokie pat niekai kaip tie, kuriais užsiima žynys. Nu, visa ta pasakėlė apie fejās ir undines. Tokios senos pasakos išgalvotos vien tam, kad kiekvienam sudėtingam dalykui rastųsi paprasta priežastis. Juk niekas nenori pripažint, kad yra kvailas. Šiaurės Slibinas pakilo į dangų nežinia iš kur ir vėl pradingo nežinia kur, – juk negalėjai su tuo taikstyti! Žmogus nepakenčia, kad pasauly yra dalykų, kurie lieka jam nepasiekiami. Tada ir išgalvota istorija apie kažį kokius prižiūrėtojus, žinančius Šiaurės Slibino

slėptuvę, ir raktą, į tą slaptavietę nuvesiantį. Šitoks dalykas guodžia žmones: jie tiksliai nežino, kur miega Šiaurės Slibinas, bet vis dėlto esama kažkokių žmonių, kurie žino, ir mistinio rakto, ir jie iš esmės gali rast tą stebuklingą urvą. Dėl tokių pasakų pasaulis tampa gerokai paprastesnis ir aiškesnis.

– Niekas juk nežino, kur rast tą raktą, – pasakiau.

– Taip, bet ir apie tai yra legenda, kurios senis tau nepapasakojo, – atsakė dėdė Votelė. – Esu girdėjęs pasakojant, kad vasaros saulėgrįžos dieną, tada, kai saulė būna aukščiausiai danguje, pražysta papartis – būtent jis ir yra raktas, padedąs rast kelią pas Šiaurės Slibiną.

– Argi papartis žydi?

– Ne, žinoma, ne. Papartis niekad nežydi, bet juk taip malonu tikėti, kad pakanka tik paklaidžiot saulėgrįžos naktį miške ir surast papartį, kad atsirastų reikiamas raktas. Žinoma, ne juokas ir papartį surast, o pasakoj ir sakoma, kad jo žiedą rasi labai retai, – bet ir ta menka viltis malonesnė nei žinoti, kad Šiaurės Slibino buveinės niekaip neįmanoma rast, nors ant galvos stokis ar virsk kūlio. Žmogus nori pasilikti nors ir menkutę galimybę, jis niekad su neišvengiamybe nesitaiksto.

Čia dėdė Votelė buvo teisus, nes ir aš nesitaikščiau su tuo pasakojimu. Žinoma, aš labai gerbiau dėdę ir tikėjau viskuo, ką jis kalba, bet, kadangi taip siaubingai norėjau surast Šiaurės Slibiną, įtikinėjau save, kad šįsyk jis klysta. Galbūt ir yra koks raktas! Tuo tikėt buvo žymiai įdomiau nei dėdės žodžiu. Kadangi artėjo saulėgrįža, papasakojau Perteliui viską, ką buvau girdėjęs, ir pakviečiau jį su manim paieškoti paparcio žiedo. Pertelis iškart sutiko, o Intsas, priešingai, atsisakė.

– Kvailystė, – pasakė jis. – Papartis niekada nežydi, visos angys tai žino.

– Betgi saulėgrįža! – tikinau aš – iš tikrųjų labiau save negu jį.

– Ir per saulėgrįžą nežydi, – atsakė Intsas. – Juokinga. Kaip tu

gali tikėti tokia nesąmone? Taip pat galėtumei tikėti, kad vilkas saulėgrįžos naktį moka skraidyti arba kad saulėgrįžos naktį angiai išdygsta kojos. Gamta tebelieka tokia pati – nesvarbu, kokia naktis.

Protu, žinoma, supratau, kad Intsas teisuus, bet aklas troškimas rast raktą, nuvesiantį pas Šiaurės Slibiną, vertė mane priešgyniauti.

– Aš bet kokių atveju eisiu to žiedo ieškoti, – tvirtinau. – Galbūt, tavo manymu, nėra ir Šiaurės Slibino?

– Yra Šiaurės Slibinas, – atsakė Intsas. – Jis buvo dar anksčiau, nei miške šliaužiojo pirmoji angis, ir gyvens amžinai. Tai man pasakė tėvas. Aš nežinau, kur jis miega. Nė viena angis nežino, ir šitai ištirti nėra jokio gyvačių užkalbėjimo.

– Juk yra prižiūrėtojai ir raktas! – užginčijau ir papasakojau, ką buvau girdėjęs iš skeletą primenančio senolio.

– Galbūt, – pasakė Intsas. – Gal keli žmonės išties yra radę Šiaurės Slibiną – aš nežinau. Angys turi daug žinių, kurių neturi žmonės, o kartais ir žmonės yra atradę dalykų, apie kuriuos mes ničnieko nežinome. Bet patikinsiu tave: paparčio žiedo tiesiog nėra ir jo ieškoti gali tik kvailys.

– O aš vis tiek eisiu! – įnirtęs pareiškiau. Intsas juokdamasis palinkėjo man sėkmės ir nušliaužė namo. O mudu su Perteliu likome laukti saulėgrįžos nakties.

Nepasakosiu plačiai tos iki ryto trukusios kelionės, kurią man dabar gėda prisimint. Vienintelis mūsų kvailumo pateisinimas gali būti tik tas, kad tuomet išties tebuvom berniukai. Ėjom per didelį lauką, sukiojomės aplink visus aptiktus paparčius spėdami, kad stebuklingasis žiedas galės būti labai mažas – akį patrauksiąs tik žiūrint iš arti. Bet nieko neradom. Ir negalėjome rast. Nė vienas papartis nežydėjo ir rytas užtiko mus besiilsinčius parimus į nuvirtusį medį, baisiai nuvargusiomis kojomis ir sunkiais, nemigos išsekintais kūnais.

Ten mus rado Mémè. Arba, tiksliau, mes radome jį. Kaip visada, nepastebėjom Mémès priartėjant – jis staiga tiesiog išsitiesė kitapus medžio ir paklausė:

– Berniukai, norit vyno?

Kokioj kitoj situacijoj gal ir patys būtume iš smalsumo pabandę šio draudžiamo kaimo gėralo – buvom dviese, o drauge visada drąsiau nepažįstamoj vietoj šokti į vandenį ir padaryti tai, ko namuose daryti neleidžiama. Bet tą rytą buvom pernelyg pavargę ir tik bejėgiškai papurtėme galvas.

– Ką jūs čia taip anksti ryte darot? – paklausė Mémè. – Mano galva, jūsų trobelės gerokai toli nuo čia.

– Ieškojom paparčio žiedo, – pasakė Pertelis, nors aš jam niuktelėjau alkūne, nes jau buvau pradėjęs tikėti, kad dėdė Votelė ir Intsas buvo teisūs ir papartis žydi išties tik pasakose. Ir dėl to man buvo gėda pripažinti, kad visą naktį klajojom dėl tokios sumautos priežasties.

Kaip ir baiminausi, Mémè puolė tyčiotis, kol užspringo nuo gerklėn sutekėjusio vyno.

– Paparčio žiedo! – sukarkė kaip varna, užsikosėjęs iš juoko. – O žaliosios lapės nenorėjot paieškot? Esu girdėjęs, kad čia, miške, ir toks gyvūnas buvęs pamatytas.

– Mes manėm, kad paparčio žiedas yra raktas, – paaiškino Pertelis, nepaisydamas mano niuksų arba tiesiog jų nesupratęs ir pamanęs, kad šiaip iš nuovargio trūkčioju. Ir viską Mémèi papasakojo.

Mémè nebesijuokė, vien tik smerkiamai sušnarpštė.

– Mes paprasčiausiai norėjom pabandyt, – dabar pasakiau aš apgailėstaudamas. – Be abejo, kvaila, greičiausiai išvis nėra jokio rakto.

– To aš nesakiau, – netikėtai greit atkirto Mémè. – Paparčio žiedo nėra.

– O raktas yra? – paklausiau aš.

– Taip sako, – tarstelėjo Mėmė vėl įprastiniu girtu tonu. – Bet nėra prasmės jo ieškot. Raktas pats ateis tinkamam žmogui į rankas, kai bus tinkamas laikas.

– Iš kur žinai? – paklausiau aš.

– Taip sakydavo mano akla močiutė, – atsakė Mėmė ir ėmė vėl juoktis ir kosėti. – Dar sakydavo, kad vaivorykšte gali nueit iki mėnulio ir kad žmogus, jei suvalgys saują žemės, pavirs gegute. Visokiasių dalykų pasakodavo mano akla ir puskvaišė močiutė, kas žino, tiesą ar ne. Aš, žinoma, nesu valgęs žemių, nes nenoriu pavirst gegute. Gegutės negeria vynu, turi tik dėt kiaušinius į svetimus lizdus, o aš noriu būtent gert. Berniukai, į jūsų sveikatą! Patikinu jus: vynas daug geresnio skonio nei musmirė! Protingi žmonės tie svetimšaliai! Kraustykitės visi į kaimą – ten verda teisingas gyvenimas! Tegyvuoja jie! Ir darkart tegyvuoja!

Palikom jį parimusį į medžio kamieną šūkauti ir nuplumpinom namo. Pamačius Mėmę mano mintys pakrypo nauja linkme.